

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Asiakkaiden ja ammattilaisten kokemuksia KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta

Sokura, Sanni & Teeriniemi, Miia

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Asiakkaiden ja ammattilaisten kokemuksia
KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta

Sokura Sanni & Teeriniemi Miia
Rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2017

Sokura Sanni & Teeriniemi Miia

Asiakkaiden ja ammattilaisten kokemuksia KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta

Vuosi	2017	Sivumäärä	61
-------	------	-----------	----

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tutkimustietoa selvittämällä, miten KRIS Etelä-Suomi ry:n asiakkaat, vertaistyyöntekijät ja yhteistyökumppanit kokevat KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan. Opinnäytetyössä tarkastellaan erityisesti sitä, miten eri tahot ovat kokeneet yhdistyksen palvelut päihteettömän ja rikoksettoman elämäntavan tukemisessa.

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisella tutkimusmenetelmällä ja aineisto on kerätty puoli-strukturoitua teemahaastattelua käyttäen. Teoreettinen viitekehys muodostuu desistanssin, stigman, vertaistyyön ja kokemusasiantuntijatoiminnan käsitteistä. Aineisto on kerätty haastatteleamalla seitsemää KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan eri näkökulmista tuntevaa henkilöä. Viidellä haastateltavista oli tausta KRIS Etelä-Suomi ry:n asiakkaana ja kaksi haastateltavista tunsi yhdistyksen toiminnan yhteistyön kautta.

Opinnäytetyön tulokset osoittavat, että KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistuellalla on myönteinen vaikutus rikoksettoman ja päihteettömän elämän tukemisessa. Yhdistyksen toiminnasta koettiin olevan kokonaisvaltaisesti hyötyä arjenhallinnassa. KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistuesta oli ollut hyötyä rikollisesta leimasta aiheutuneiden tuntemusten ja kokemusten läpikäymisessä. Yhdistyksen kanssa tehtävä yhteistyö oli pääasiassa koettu hyvänä. Kehittämisehdotuksena on toiminnan monipuolistaminen.

Asiasanat: vertaistuki, rikollisuus, päihteet, desistanssi, stigma

Sokura Sanni & Teeriniemi Miia

Experiences from Customers and Professionals about the KRIS Etelä-Suomi Association's Operations

Year	2017	Pages	61
------	------	-------	----

The aim of this Bachelor's thesis is to produce information on how the customers of KRIS Etelä-Suomi Association have experienced the organization's function and activities in support of life without substance abuse and criminal lifestyle. The organization aims to help people with substance abuse or criminal behaviour. For the information about the organization's ways to support lifestyle without crimes and intoxicants we also interviewed peer workers of the organization and professionals who are familiar with the organization.

The approach of this thesis was qualitative research and the material of this study was gathered with semi-structured theme based interviews. The concepts of the theoretical framework of this thesis are desistance, stigmatisation associated with criminal history and peer work. The data was collected by individually interviewing seven people who were familiar with the organization. Five of the people who were interviewed had been customers of the organization and two of them had collaborated with the organization.

The results of the thesis show that the organization has a positive effect with their customers to maintain lifestyle without intoxicants and crimes. The organization's activities were found to be particularly useful in managing everyday life. The peer support of the organization had been useful for its customers in overcoming the feelings and experiences from their criminal history. Cooperation with the organization was mainly experienced as good. The study suggests that the organization should seek more versatile activities.

Keywords: peer work, criminality, intoxicants, desistance, stigmatisation

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	KRIS Etelä-Suomi ry ja työmuodot.....	6
3	Rikoksista rangaistujen tuen tarve	8
4	Teoreettinen viitekehys.....	10
	4.1 Rikollisuudesta irrottautuminen	11
	4.2 Good lives model -ajattelu	13
	4.3 Rikollisuuteen liittyvä leimautuminen	14
	4.4 Vertaistyö	16
	4.5 Kokemusasiantuntijatoiminta	17
5	Tutkimusasetelma.....	19
	5.1 Tutkimustavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	20
	5.2 Tutkimuksen toteutus	20
	5.3 Tutkimusmenetelmän valinta	21
	5.4 Tutkimuksen kohderyhmä	22
	5.5 Aineiston keruu.....	23
	5.6 Aineiston analyysi	24
	5.7 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	25
6	Opinnäytetyön tulokset	26
	6.1 Haastateltavien taustatiedot.....	27
	6.2 Vertaistuki päihteettömän ja rikoksettoman elämän tukemisessa.....	28
	6.3 Vertaistuki muutoksen mahdollistajana	31
	6.4 Vertaistukitoiminta rikolliseksi leimautumisen näkökulmasta	34
	6.5 KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa tehtävä yhteistyö.....	36
	6.6 Näkökulmia KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan kehittämiseen	38
7	Johtopäätökset	39
	7.1 KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminta tukemassa rikollisesta elämäntavasta irrottautumista	40
	7.2 KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminta leimautumisen kokemuksissa	42
	7.3 KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa tehtävä yhteistyö.....	43
8	Pohdinta	44
	8.1 Opinnäytetyöprosessi ja oman ammatillisen toiminnan reflektointi.....	44
	8.2 Luotettavuus ja eettisyys.....	46
	8.3 Kehittämisehdotukset ja tutkimuksen hyödyllisyys.....	47
	Lähteet	50
	Liitteet	53

1 Johdanto

Opinnäytetyömme on työelämälähtöinen ja sen toimeksiantaja on KRIS Etelä-Suomi ry. Pääkaupunkiseudulla toimiva KRIS Etelä-Suomi ry on yhdistys, jonka tavoitteena on auttaa rikos- ja päihdekierteessä olevia ihmisiä vertaistuen avulla (KRIS ry 2017a). Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten nykyiset ja entiset asiakkaat, KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistyon tekijät sekä yhdistyksen toiminnan tuntevat ammattilaiset ovat KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan ja siihen liittyvän yhteistyön kokeneet. Opinnäytetyössä tarkastellaan erityisesti sitä, miten eri tahot ovat kokeneet järjestön palvelut päihdeettömän ja rikoksettoman elämäntavan tukemisessa. Tämän lisäksi opinnäytetyössä tarkastellaan, onko KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta ja sen tarjoamasta vertaistuesta ollut hyötyä rikollisuudesta irrottautumisessa sekä rikollisesta leimasta aiheutuneiden tuntemusten ja kokemusten läpikäymisessä.

Valitsimme aiheen, sillä vertaistukitoiminta on nykypäivänä tärkeä osa rikosseuraamusasiakkaiden kanssa tehtävää työtä. Kiinnostus kyseistä aihepiiriä kohtaan on herännyt opintojen aikana, sillä vertaistukihenkilötoiminta on korostunut eri opintojaksoilla. KRIS:n toiminta Suomessa on ainutlaatuista, sillä koko yhdistyksen toiminta perustuu vertaistuen periaatteeseen. Usein vanki vapautuu vankilasta yksin vaille omaisuutta tai tukiverkostoa. Tällaisissa tilanteissa KRIS:n toiminta on erityisen tärkeää, sillä he voivat tarvittaessa olla vankilan portilla vastassa vapautuvaa vankia ja tukea vapautuvaa erityisesti vapautumisen jälkeisinä päivinä. Päihdeettömyyden ja rikoksettomuuden omaksuminen vapaudessa voi osoittautua haasteelliseksi jo vankilasta vapautumisen ensimmäisinä päivinä, jolloin KRIS:n tarjoama vertaistuki on avainasemassa tukemassa uudenlaista elämäntapaa (Bergman 2011).

2 KRIS Etelä-Suomi ry ja työmuodot

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyömme työelämän edustajan KRIS Etelä-Suomi ry:n. Luvussa kerromme myös KRIS ry:n yleisiä periaatteita ja arvoja sekä yhdistyksen toiminnan taustaa ja historiaa. Lisäksi luvussa esittelemme KRIS Etelä-Suomi ry:n eri työmuotoja, jotka ovat avotyö, vankilatyö ja nuorisotyö.

KRIS Etelä-Suomi ry on yhdistys, jonka tavoitteena on auttaa rikos- ja päihdekierteessä olevia ihmisiä vertaistuen periaatteella. Tarkoitus on edistää vaikeasti työllistettävien mahdollisuuksia palata työelämään tai koulutukseen. KRIS Etelä-Suomi ry työskentelee myös syrjäytymisuhan alla olevien ja rikoskierteeseen ajautuvien nuorten parissa. (KRIS ry 2017a.) Yhdistys sijaitsee Helsingin Sörnäisissä ja se on KRIS ry:n jäsenyhdistys.

KRIS:n toiminta perustuu neljään periaatteeseen, joita ovat päihdeettömyys, rehellisyys, toveruus ja yhteisvastuullisuus. KRIS odottaa kyseisten periaatteiden noudattamista myös kaikil-

ta toimintaan osallistuvilta. Jokaisella KRIS:n tukihenkilöllä on itsellään jonkinlainen rikostausta, joten heillä on omakohtaista kokemusta siitä, mitä haasteita vankilasta vapautuminen ja uudenlainen elämäntapa tuovat mukanaan. KRIS:llä tuki alkaa vangin yhteydenotosta ja yhteydenpito jatkuu vankilassa olemisen ajan. Vapautumisvaiheessa tukihenkilö on tarvittaessa vapautuvaa vankia portilla vastassa ja yhdistyksen toimesta hänen kanssaan aletaan luomaan toimivaa tukiverkostoa. KRIS:n tuki jatkuu vapautumisen jälkeen ja eri toiminnot tarjoavat mahdollisuuden jatkaa uutta elämäntapaa vertaisten parissa. (KRIS ry 2017b.)

Yhdistyksen KRIS perustivat Tukholmassa vuonna 1997 neljä ihmistä, joilla oli taustallaan pitkä omakohtainen kokemus rikollisesta elämäntavasta ja päihdeidenkäytöstä. Yhdistys perustettiin ihmisille, jotka haluavat luopua rikollisesta elämäntavasta. Perusajatuksena oli antaa rikoksentekeijöille mahdollisuus rehelliseen elämään sellaisen tuen avulla, jossa yhdistyksen jäsenet voivat ryhmässä jakaa kokemuksiaan ja samalla toimia tukiverkostona ihmisille, jotka haluavat jättää rikollisuuden taakseen. Yhdistyksen jäsenillä, joilla itsellään on kokemusta rikollisuudesta ja päihdeidenkäytöstä, on toiminnan myötä ainutlaatuinen mahdollisuus auttaa muita pääsemään eroon entisestä elämästä. (Frodlund 2003, 6-12.)

Yhdistys jalkautui Suomeen vuonna 2001, jolloin se toimi nimellä Rikollisten Revanssi Yhteiskunnassa (RRY). Nimi oli suora suomennos yhdistyksen alkuperäisestä maasta Ruotsista, jossa se toimii nimellä K.R.I.S eli Kriminellas Revansch i Samhället. KRIS-Suomi ry:ksi yhdistys muutettiin huhtikuussa 2003, jonka jälkeen alkoi yhdistyksen vankilatyö. Raha-automaattiyhdistys ja Kriminaalihuollon tukisäätiö alkoivat tukea yhdistyksen rakentumista vuonna 2004, jolloin KRIS:n toimintaa oli Loviisassa, Helsingissä, Nurmeksessa, Hämeenlinnassa sekä Uudessakaupungissa. KRIS-Tampere ry aloitti toimintansa 2004 vuoden kesällä. (KRIS ry 2017c.)

KRIS-Suomi ry muuttui myöhemmin KRIS Etelä-Suomi ry:ksi ja myöhemmin perustettiin myös KRIS-Suomen keskusliitto ry, jonka toimistot sijoitettiin Loviisaan sekä Tampereelle. Aiemmin järjestöpuolella ei ollut toimijaa, jonka jäsenistä lähes kaikki ovat entisiä päihdeongelmaisia rikoksentekeijöitä. Yhdistykseen suhtautumisen muuttaminen sosiolliseksi oli toiminnan alkuvaiheessa tärkeää, joten KRIS teki vuosittain vierailuja muun muassa oikeusministeriössä, Rikosseuraamusvirastossa, eduskunnassa, Raha-automaattiyhdistyksessä ja eri vankiloissa. (KRIS ry 2017c.)

KRIS:n toimintaan kuuluu avotyö, vankilatyö sekä nuorisotyö, joiden lisäksi KRIS Etelä-Suomi ry:llä on työllistämishanke ”Move On!”. Avotyöllä tarkoitetaan pääasiassa toimintakeskuksissa tehtävää tukityötä, jota on esimerkiksi vertaistukityö. Toimintakeskuksen tarkoituksena on tarjota vankilasta vapautuville sekä syrjäytymisuhan alla oleville päihdeongelmallisille tukea päihteettömyyteen ja rikoksettomuuteen sekä edistää heidän yhteiskuntaan integroitumistaan. Vertaistukityön tarkoituksena on myös lisätä yksilön fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista

hyvinvointia. Taustalla on ajatus myötävaikuttaa uusintarikollisuuden vähentämiseen sekä rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymisen katkaisemiseen. Vertaistukityön lisäksi toimintakeskuksessa on muun muassa päihde- ja asumispalveluihin ohjausta, harrastus- ja liikuntatoimintoja, teemaryhmiä, kuntouttavaa ryhmä- ja vertaistoimintaa sekä mahdollisuus työkokeiluun. KRIS:n toiminta voi myös olla osana valvotun koevapauden sisältöä. (KRIS ry 2017d.)

KRIS:n vankilatyön tavoitteena on vankien ja vankilasta vapautuvien tukeminen päihde- ja rikoskierteestä irtautumiseen. Vankilatyöhön sisältyy vankeusaikana, vapautuessa ja vapauksessa tehtävä työ, johon kuuluu tuki ensitapaamisesta aina vapautumisen jälkeiseen asioiden järjestämiseen. Vapautumassa olevien vankien kontaktointi tapahtuu pääosin päihde- ja rikoskierteestä osastoilla pidettävien infojen ja teemaryhmien kautta ja siten KRIS voi olla mukana vapauden valmistelussa sekä tarvittaessa olla vapautumisvaiheessa portilla vastassa. Vankilatyötä toteutetaan muun muassa jakamalla tietoa erilaisista tukimuodoista ja vapautumisen liittyvistä asioista sekä tukemalla vertaiskokemuksien avulla muutosprosessissa olevaa henkilöä. Vankilatyössä pääpaino kohdistuu päihde- ja rikoskierteiden tukemiseen, nopeisiin ja sujuviin toimenpiteisiin sekä tukiverkoston rakentamiseen. Tuki voi olla muodoltaan myös tukiosastolla tavoittelevaa palveluohjausta esimerkiksi ulosotto- tai työvoimaviranomaisten kanssa. (KRIS ry 2017e.)

KRIS:n erityisnuorisotyö on ennaltaehkäisevää ja korjaavaa vertaistuen avulla tehtävää rikoskierteiden työtä, joka on suunnattu 15-25-vuotiaille päihde- ja rikoskierteessä oleville nuorille. Sen tavoitteena on nuoren päihde- ja rikoskierteiden tukeminen sekä vastuullisempaa ja mielekkäämpää elämäntapaa tukevien tavoitteiden luominen yhdessä nuoren kanssa. Nuorisotyötä toteutetaan eri muodoissa ja nuoren elämässä ollaan mukana sekä arjessa että vapaa-ajalla. Nuorten parissa työskentelevillä on myös itsellään kokemuksia syrjäytymisestä, vankilasta, päihdeongelmasta sekä lastensuojelun asiakkuudesta. (KRIS ry 2017f.)

3 Rikoksista rangaistujen tuen tarve

Tässä osiossa kerromme yhteiskunnan vastuusta palveluiden järjestämisessä erityisesti vangin vapautuessa sekä KRIS:n roolista palvelujärjestelmässä. Osiossa esittelemme myös vankilasta vapautumiseen liittyviä mahdollisia erityiskysymyksiä sekä kuntoutustarpeita. Lisäksi osiossa tuomme esille vangin rikoksetonta elämäntapaa tukevia tekijöitä vapautumisen jälkeen. Osion lopussa tarkastelemme päihde- ja rikollisen käyttäytymisen välistä yhteyttä.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä on pääasiassa vastuussa henkilön kotikunta ja kunnilla on lainsäädännön velvoittama vastuu niiden järjestämisestä. Vankien syrjäytymistä ja uusintarikollisuutta pyritään ehkäisemään tavoitteellisen jälkihuollon avulla. Sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluilla tuetaan vankien ja vankilasta vapautuvien yhteiskuntaan integroitua

mista. Tällaisia palveluja ovat esimerkiksi sosiaalityö ja terveys-, asunto-, työ- sekä päihdepalvelut. Hyvin organisoitu palveluprosessi helpottaa vankien vapautumista ja tukee rikollisuudesta irtautumista. Kunnan palvelujärjestelmän ohella hyödynnetään muiden viranomaisien, kirkon ja järjestöjen palveluja kuten KRIS:n tarjoamia palveluja. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö & Oikeusministeriö 2006, 34-36.)

Vankeinhoidon vaikutusmahdollisuudet kuntoutukseen liittyen päättyvät vankilan portille, joten vapautuvan vangin yhteiskuntaan integroituminen edellyttää vapautuessa muita yhteiskunnallisia toimenpiteitä. Vapautuvan vangin yhteiskuntaan integroitumisessa kriittisin vaihe on usein heti vapauduttua. Vapautumisvaihetta pyritään helpottamaan vapautumisen valmistelulla ja asteittaisella avoimempien vankilaolosuhteiden lisäämisellä sekä kehittämällä erilaisia kuntoutusjatkumia esimerkiksi päihdekuntoutukseen. (Karsikas 2005, 12.)

Vapautuessa on merkittävää tukea erilaisia elämänhallintataitoja kuten virastoasiointia ja arjenhallintataitoja. Tarvetta voi olla myös asuntoon, toimeentuloon ja rikoksetonta elämäntapaa tukevien palveluiden piiriin. Monella vapautuvalla vangilla voi olla tarvetta kunnan järjestämille tukiasumispalveluille, josta mahdollisesti edetään itsenäiseen asumiseen. Elämään olisi tärkeää saada sisältöä, joka pitää yllä sosiaalisia suhteita ja rikoksetonta elämäntapaa. Vertaistukiryhmistä voi olla apua erityisesti päihdeongelmallisille. Lisäksi tukea voidaan kaivata vanhemmuuden ja parisuhteen ylläpitämiseen. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö & Oikeusministeriö 2006, 22.)

Työskennellessä rikostaustaisten asiakkaiden kanssa on hyvä ottaa huomioon heidän mahdollinen erilainen ajattelutapansa tulevaisuuteen liittyen. Vankilasta vapautuessa tulevaisuuteen kohdistuva ajattelu saattaa vaikuttaa lyhytjänteisemmältä, sillä tulevaisuus voi joillekin tarkoittaa tulevaa viikkoa tai kahta. Yhteiskuntaan integroituminen vankilassa olon jälkeen voidaan kokea erityisen haastavaksi verrattuna paluuseen rikoksentehtävien ja rikostaustan hyväksyvän tuttavapiiriin pariin. (Mäki 2017, 19.) Varsinkin lyhytaikaisvankien on huomattu olevan useasti huono-osaisia sekä moniongelmaisina. Lyhytaikaisvankien suhdetta palvelujen tarjontaan kuvaillaan usein pyöröoveksi, sillä tietyt palvelut tai ohjelmat ovat liian lyhyitä heidän kohdallaan vankeusaikana käytettäviksi. (Lavikkala 2011, 116.)

Vankien suurimmat kuntoutustarpeet liittyvät työ- ja toimintakyvyn rajoituksiin sekä päihdeongelmiin. Vangeista noin yhdellä viidestä on mielenterveystausta ja yli 70 prosentilla vaikea päihdeongelma. Lisäksi vankien keskuudessa yleistä on päihteiden sekakäyttö, kaksoisdiagnoosit, psykiatriset ongelmat sekä C-hepatiitti. Yli viideltä prosentilta vangeista puuttuu peruskoulutus ja ammatillinen koulutus noin puolelta. Vankeusaikana vanki saattaa menettää asunon siviilissä ja myös sosiaaliset haitat voivat lisääntyä. Rikollinen elämäntapa saattaa vaikuttaa negatiivisesti ihmissuhteisiin. Lisäksi toimeentuloon liittyvissä asioissa voi ilmetä ongelmia

muun muassa velkaantumisen vuoksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö & Oikeusministeriö 2006, 21.)

Rikostaustaiset muodostavat asunnottomien ryhmässä omanlaisen joukkonsa. Tuetun asumisen yhteisöihin sopeutuminen vankilasta vapautuessa voi olla heille erityisen haastavaa verraten päihde- tai mielenterveysongelmaisiin asunnottomiin. Päihderiippuvaisten rikosseuraamusasiakkaiden asuttaminen koetaan haasteelliseksi, sillä riippuvuuden mukana voi mahdollisesti tulla lojaalisuutta rikollista alakulttuuria kohtaan. (Mäki 2017, 19.)

Rikollisuus ja päihteidenkäyttö ovat usein jollakin tavalla sidoksissa toisiinsa ja ihminen saattaa elää päihde- ja rikoskierteessä. Päihteet ovat nykypäivänä keskeisin sosiaalinen ongelma vankien keskuudessa. Terveystutkimus osoittaa päihderiippuvuuden olevan vangeilla kymmenkertainen tavalliseen väestöön verrattuna. Ilmiönä rikoksentekijöiden päihteidenkäyttö ei kuitenkaan ole uusi. Rikollisuuden ja päihteidenkäytön välistä yhteyttä on tutkittu jo vuonna 1898, jolloin tutkimustulokset osoittivat selkeän yhteyden rikollisuuden ja päihteidenkäytön välillä. (Saunamäki 2015, 9.)

Vankilassa päihteisiin liittyvät ongelmat näkyvät osana arkipäivää. Päihteiden tarjontaa sekä päihderikollisuutta pyritään vähentämään valvonnan ja kontrollin lisäksi vuorovaikutuksen avulla. Tarkoituksena on lisätä laitosturvallisuutta ehkäisemällä väkivaltaa ja luomalla parempaa ilmapiiriä. Päihdeongelman hoitaminen edellyttää usein päihteetöntä ympäristöä, sillä esimerkiksi suljetun vankilan osastolla voi rikos- ja päihdemyönteinen henki tuhota kuntoutuksen edellytyksiä motivoituneeltakin vangilta. (Granfelt 2007, 34.) Vankilaympäristön lisäksi päihdeongelmasta kuntoutumiseen liittyy omat haasteensa myös vankilasta vapautuessa. Päihdeongelmasta ei pääse eroon pelkästään niin, että lopettaa päihteidenkäytön. Muutokset koskettavat koko elämäntapaa, sillä on löydettävä uudenlainen tapa elää, suhtautua erilaisiin asioihin sekä ottaa vastuuta itsestään ja valinnoistaan. (Granfelt 2007, 138.)

4 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu seuraavista käsitteistä, joita ovat rikollisuudesta irrottautuminen eli desistanssi, rikollisuuteen liittyvä leimautuminen eli stigma, vertaistyö ja kokemusasiantuntijatoiminta. Opinnäytetyössä tarkastelemme desistanssiin ja stigmaan liittyvien haasteiden työstämistä vertaistuen ja kokemusasiantuntijatoiminnan avulla. Desistanssilla tarkoitetaan rikollisuudesta irrottautumista eli rikollisuuteen liittyvistä käytösnormeista luopumista ja yhteiskuntaan integroitumista (Viikki-Ripatti 2011, 199). Desistanssiin liittyvän Good lives model -ajattelun esittelemme omassa alaluvussaan. Opinnäytetyössämme liitämme KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan tukevan desistanssiprosessia erityisesti subjektiivisten ja sosiaalisten tekijöiden kautta. Hyödynnämme desistanssiteoriaa opinnäytetyön tuloksia

tarkastellessamme esimerkiksi pohtimalla, miten vertaistuki auttaa irrottautumaan rikollisuudesta sekä onko desistanssilla ja KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistukitoiminnalla yhteyttä. Stigma eli leimautuminen voi olla olennainen ongelma monen rikoksentekijän elämässä. Rikolliseksi leimautuminen voi olla hidaste henkilön yhteiskuntaan sopeutumisessa ja kuntoutumisprosessin etenemisessä. (Rissanen 2012, 17.) Tässä opinnäytetyössä tarkastelemme leimautumista ja siihen liittyviä kokemuksia sekä KRIS Etelä-Suomi ry:n roolia näiden suhteen.

Vertaistyöntekijät ja kokemusasiantuntijat hyödyntävät omaa kokemustaan työskennellessään asiakkaiden kanssa. Opinnäytetyössämme erotamme vertaistyön ja kokemusasiantuntijuuden käsitteet toisistaan, vaikka usein niitä käytetään rinnakkain. Ne ovat kuitenkin kaksi eri asiaa ja niitä käsittelemme teoriaosuudessa. Tässä opinnäytetyössä vertaistyöntekijöillä tarkoitamme KRIS Etelä-Suomi ry:n työntekijöitä, jotka toimivat rikos- ja päihdetaustaisten kanssa. KRIS Etelä-Suomi ry pyrkii toiminnallaan auttamaan rikos- ja päihdetaustaisia asiakkaitaan vertaistuen avulla. Opinnäytetyössämme tarkastelemme, onko yhdistyksen vertaistuellla merkitystä rikollisuudesta irrottautumisessa ja rikollisesta leimasta aiheutuneiden tuntemusten ja kokemusten läpikäymisessä. Lisäksi tuomme esiin KRIS Etelä-Suomi ry:n tarjoaman vertaistuen hyötyjä yhdistettynä ammattilaisyhteistyöhön.

KRIS:n toiminnassa yleisiä arvoja ovat päihdeettömyys, rehellisyys, toveruus ja yhteisvastuullisuus, joiden noudattaminen KRIS:n toiminnassa tukee rikoksetonta elämäntapaa. KRIS:n vertaistukihenkilöillä on omakohtainen kokemus rikollisesta elämäntavasta. (KRIS ry 2017b.) Opinnäytetyössämme pyrimme selvittämään, onko vertaistuellla merkitystä KRIS Etelä-Suomi ry:n toimintaan osallistuneiden asiakkaiden desistanssiin ja rikolliseen leimautumiseen. Lisäksi pyrimme selvittämään, onko vangeille ja rikostaustaisille suunnatusta KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta aiheutunut rikolliseksi leimautumisen tunteita tai kokemuksia vai onko yhdistyksen toiminta vähentänyt rikollista leimautumista.

4.1 Rikollisuudesta irrottautuminen

Rikollisuudesta irrottautuminen eli desistanssi määritellään tapahtumana, joka saa rikoksentekijän lopettamaan rikoksien tekemisen. Suomenkielisessä tutkimuskirjallisuudessa desistanssista käytetään käsitteitä kuten rikollisuudesta irtaantuminen, rikollisuudesta irtautuminen ja rikollisuudesta irrottautuminen. (Viikki-Ripatti 2011, 199.) Viikki-Ripatti artikkelissaan toteaa rikoksista irrottautumisen käsitteenä kuvailevan henkilöä nimenomaan aktiivisena toimijana, jolla on oma osuutensa prosessin onnistumisessa. Aktiivisena toimijana henkilön kuvaillaan olevan kehittyvä ja oppimiskykyinen toimija, jonka katsotaan voivan tietoisesti vaikuttaa omaan toimintaansa sekä ajatteluunsa. (Viikki-Ripatti 2011, 200.)

Euroopan neuvoston yhdyskuntaseuraamusprosesseja kuvaavissa säännöissä desistanssia kuvaillaan prosessiksi, joka saa rikoksentekijän lopettamaan rikoksien tekemisen rikosoikeudenalan viranomaisten väliintulon vuoksi. Rikoksentekijä voi myös onnistua ilman väliintuloa ja ylläpitää rikoksettomuuttaan kehittämällä henkistä ja sosiaalista pääomaansa. Jälkimmäinen prosessi kuvaa paremmin tämänhetkistä käsitystä desistanssista, sillä desistanssi käsitellään nykyään paremmin ajanjaksona, jolloin rikoksentekijä lopettaa rikoksien tekemisen ja pidättäytyy niistä tulevaisuudessa. (Kemppainen 2014, 160-161.) Desistanssiin liittyy olennainen piirre, jonka mukaan rikollisuudesta irrottautuminen on edestakaisessa liikkeessä oleva prosessi. Prosessi sisältää päätöksiä, päätöksien perumisia, yrityksiä, ambivalenssia, retkahduksia ja uusia yrityksiä. (Viikki-Ripatti 2011, 200.)

Desistanssiteorioita on useita, jonka vuoksi kriminologian tieteenalan tutkimuskirjallisuudessa käytetäänkin erilaisia ja toisistaan vaihtelevia määritelmiä desistanssista. Desistanssi on pikemminkin teoriasuuntaus, eikä niinkään yksittäinen teoria. Maruna ja Farrall jakavat desistanssiproessin kahteen eri vaiheeseen. Kyseiset vaiheet ovat primaari- ja sekundaaridesistanssi. Primaaridesistanssissa rikoksentekijä pitää taukoa rikoksien teosta, kun taas sekundaaridesistanssi on pysyvämpi tila, jossa rikoksentekijä on jättänyt rikollisen elämäntavan. (Viikki-Ripatti 2011, 199.)

Rikollisuudesta irrottautuminen voi tapahtua joko äkillisesti tai prosessinomaisena episodina, joka on tyypillisempi tapa. Rikollisuudesta irrottautumiseen vaikuttavat ihmisen elämän subjektiiviset että sosiaaliset muutokset. Subjektiivisiin muutoksiin sisältyvät muutokset ihmisen motivaatiossa tai minäkuvassa, kun taas sosiaalisia muutoksia ovat muutokset henkilön yhteiskunnallisessa asemassa. Kyseisiä muutoksia voivat esimerkiksi olla muutokset aviosuhteessa tai työpaikan suhteen. Desistanssiproessiin kuuluu eri desistanssiin vaikuttavien tekijöiden yhteen nivoutuminen. Subjektiiviset sekä sosiaaliset tekijät voivat molemmat yhdessä olla merkittäviä asioita rikoksista irrottautumiseen. (Viikki-Ripatti 2011, 200.)

Deidre Healy on tutkinut desistanssiproessin näyttäytymistä tutkittaviensa elämässä. Tutkimuksessa mainitaan, että desistanssiproessi voi syntyä subjektiivisesta tapahtumasta tai tekijästä. Tämä tekijä saa henkilön pohtimaan vaihtoehtoisia elämäntapoja. Positiiviseksi tai negatiiviseksi koettu elämänmuutos voi saada aikaan rationaalisen muutospäätöksen, joka yleisemmin liittyy läheisiin ihmissuhteisiin. Healyn tutkimuksessa toinen desistanssiproessiin vaikuttava tekijä on rikolliseen elämäntapaan liitettävien haittojen tunnistaminen. Henkilön joutuessa tilanteeseen, jossa hän joutuu kamppailemaan rikollisen elämäntavan etujen ja haittojen välillä, usein edistää rikollisuudesta irrottautumista. Rikollisen elämäntavan etujen ja haittojen suhteuttaminen henkilön omiin tavoitteisiin edistää välttämään vakavia seurauksia kuten pitkää vankeusrangaistusta. (Healy 2010, 80-84.)

Desistanssiprosessissa tarvitaan niin ammattiapua kuin ulkopuolelta tulevaa niin sanottua epävirallista apua. Tukiessa rikollisuudesta irrottautumista tärkeää on huomioida positiiviset voimavarat. Pelkkiin riskitekijöihin keskittymisestä ei ole hyötyä. Esimerkiksi erilaisissa itsehoitoryhmissä ja ohjelmissa, joita esiintyy erityisesti kolmannen sektorin palveluissa, on nähty olevan elementtejä, jotka koetaan voimaannuttavina ja näin ne muovaavat henkilöiden ajattelua positiivisempaan suuntaan. (Laine 2014, 296-297.)

Positiivisen kriminologian näkökulmasta etsitään rikollisen käyttäytymisen syiden lisäksi tekijöitä, jotka kannustavat rikoksettomaan elämäntapaan. Positiivinen kriminologia tuo esiin yksilöllisiä suojaavia tekijöitä, jotka edistävät henkilön tunnetta eheytymisestä sekä lisäävät paineensietokykyä. Negatiiviset kokemukset voidaan kääntää niin, että niistä löytyy voimavaroja ja täten positiivista vaikutusta henkilön elämään. Järjestötyöhön tai vapaaehtoistoimintaan liittyneissä henkilöissä on huomattu sosiaalisen ympäristön arvojen vaikutusta, jolloin heidän elämäntavassaan on tullut esille suuria positiivisia muutoksia. Ihmisen sisäinen tarve voi vaatia tulla sosiaalisesti hyväksytyksi, jolloin leimatuksi tulemisen ja ulkopuolelle jäännin sijaan henkilölle on tärkeää luoda tunne siitä, että hän kuuluu johonkin ryhmään. Vankeinhoiton piirissä KRIS-toimintamuoto on hyvä esimerkki positiivisten inhimillisten arvojen noudattamisesta. (Laine 2014, 294-295.)

4.2 Good lives model -ajattelu

Good lives model -ajattelu on yksi positiivisen kriminologian ajattelumalleista. Kyseisessä ajattelussa olennaista on henkilön omat vahvuudet ja voimavarat. Good lives model -ajattelua voidaan kuvailla positiiviseksi psykologiaksi tai vahvistavaksi kuntoutustavaksi. Good lives model -ajattelussa korostetaan ajattelua, jonka tavoitteena on lisätä yksilön mahdollisuutta rakentaa ja elää mielekästä elämää ilman rikoksia. Käytännössä ajattelumalli toimii niin, että henkilön elämässä etsitään keinoja, jotka lisäävät hänen tietoa, taitoja sekä vaihtoehtoja ja resursseja hyvään elämiseen. Hyvään elämään ajatellaan kuuluvan subjektiiviset kiinnostukset ja arvot. (Ward & Maruna 2007 107-111; McNeil 2009, 23-29.)

Good lives model -ajattelun perusteella henkilö tavoittelee rikoksia tehdessään inhimillisiä tarpeita, mutta kykyjen ja taitojen puutteen takia henkilö pyrkii tavoittelemaan näitä haitallisin keinoin (Ward & Maruna 2007, 107-111). Näitä käyttäytymisen motiiveja nimitetään ajattelun mukaan ensisijaisiksi tarpeiksi, joita muun muassa ovat ystävyys, yhteisöllisyys, onnellisuus, luovuus ja sisäinen rauha. Ensisijaisia tarpeita tavoitellaan toissijaisten tarpeiden avulla ja nämä toissijaiset tarpeet voivat olla haitallisia ja esiintyä rikollisena toimintana. (Mcneill 2009, 26.)

Good lives model -ajattelussa henkilöä kannustetaan saavuttamaan tavoitteensa ilman rikoksia tai muita haitallisia keinoja käyttäen. Motivaatiota pyritään kasvattamaan mielekkäin keinoin ilman ongelmallisia keinoja. Positiiviseen tulevaisuuteen katsomalla pyritään henkilöä motivoimaan itsensä työskentelyyn ja sen myötä paremman elämän saavuttamiseen. (Ward & Maruna 2007, 107-111.)

Osallisuutta ja osallisuuden vahvistamista on hyvä tarkastella osana yhteisöllisyyttä, joka on yksi Good lives model -ajattelun osa-alueista. Osallisuus käsitetään yleensä tunteena, joka saadaan jossakin yhteisössä osallisena olemisesta. Yhteisö voi liittyä esimerkiksi opiskeluun, työhön, harrastus- tai järjestötoimintaan. Yhteisössä osallisuus näkyy jäsenten arvostuksena, tasavertaisuutena, luottamuksena sekä mahdollisuutena vaikuttaa yhteisön asioihin. Yhteiskunnassa osallisena olemisella viitataan siihen, että jokaisella on mahdollisuus terveyteen, toimeentuloon, koulutukseen, työhön, asuntoon sekä sosiaalisiin suhteisiin. Osallisuuden kokeminen ja sosiaaliset verkostot ovat suojaavia tekijöitä syrjäytymistä vastaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.) Hyvärin väitöskirjassa muutostarinat kertovat yhteisöllisyyden merkityksestä ja vastakäiän saamisesta omille näkemyksille uudenlaisen identiteetin syntymisessä. Identiteetin muutoksen myötä henkilö pystyy toimimaan uudella tavalla. (Hyväri 2001, 159.)

Osallisuuteen voidaan määrittää kuuluvan kolme edellytystä, joita ovat riittävä toimeentulo ja hyvinvointi, toiminnallinen osallisuus sekä yhteisöihin kuuluminen ja jäsenyys. Puutteellisuus jonkin näiden edellytyksen kohdalla voi vähentää osallisuutta ja lisätä syrjäytymisriskiä. Osallistuminen on yksi keino kokea osallisuutta. Omiin asioihin vaikuttamisen mahdollisuus on merkittävä osa yhteiskunnallista osallistumista ja yhteisöön kiinnittymistä. Yhteiskunnan palvelut, esimerkiksi sosiaali- ja terveystalvet, ovat tärkeässä asemassa osallisuuden edistämässä. Yhteiskunnan palvelujen lisäksi myös muut eri toimijat kuten työpaikat, järjestöt, harrastusseurat ja yhdistykset ovat tärkeitä osallisuuden vahvistamisessa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.) Ihminen kokee osallisuutta kuulumisesta ja mukanaolosta. Osallisuudella ja osallisuuden kokemuksilla on yhteyttä yksilön identiteettiin. (Särkelä 2009, 33-34.)

4.3 Rikollisuuteen liittyvä leimautuminen

Rikollista käyttäytymistä käsiteltäessä on tärkeää tarkastella rikollisuuteen liittyvää leimautumista eli stigmaa, joka väistämättä hankaloittaa monen rikoksenteijän elämää. Rikossuoritusjärjestelmän kautta leimatuksi tuleminen on hyvin voimakas ja yksilöön vaikuttava kokemus. Rikossuoritusjärjestelmä joutuu kohtaamaan itsensä ja muiden reaktioiden lisäksi myös mahdollisen julkisen tuomitsevuuden. Leimattu yksilö saattaa omaksua ulkopuolelta hänelle asetetun roolin, jolloin esimerkiksi rikollisen leiman saaneella voi olla pienempi kynnys toteuttaa rikollista käyttäytymistä. Leimaaminen voi lisätä samankaltaiseen seuraan hakeutumista eli rikolli-

suudesta puhuttaessa tuoda yhteen rikolliseksi leimattuja henkilöitä, jotka ovat samassa asemassa. (Rissanen 2012, 17.)

Rikolliseksi leimautumista on mahdollista käsitellä leimautumisteorian avulla. Leimautumisteoria voidaan jakaa sosiaalipsykologiseen sekä rakenteelliseen muotoon. Sosiaalipsykologinen teoria katsoo leimautumiseen liittyvää prosessia subjektiivisena ilmiönä, kun taas rakenteellinen leimautumisteoria korostaa objektiivista puolta. Leimautumisteorian sosiaalipsykologinen muoto rikoksentekijöitä tarkastellessa tarkoittaa, että leiman saamisella on vaikutusta henkilön identiteetin muodostumiseen. Yksilö sisäistää hiljalleen rikollisen käyttäytymisen osaksi itseymmärrystään ja näin vahvistaa rikollista asemaansa. (Rissanen 2012, 17-18.)

Rakenteellisen leimautumisteorian mukaan poikkeava leima on ongelmallinen henkilön rakenteellisen aseman kannalta esimerkiksi työmarkkinoilla, mikä taas lisää syrjäytymisen riskiä ja samalla rikosten uusimisriskiä. Työmarkkinat eivät välttämättä hyväksy henkilöä, vaikka hän ei pitäisi itse enää itseään rikollisena. Rakenteellinen leimautumisteoria korostuu silloin, kun muiden suhtautuminen leimattuun on torjuva ja se koituu ongelmaksi työelämään pääsemisessä tai ihmissuhteiden muodostamisessa. (Rissanen 2012, 17-18.)

Identiteetillä on vaikutusta ihmisen elämään ja esimerkiksi rikollisuudesta irrottautuessa ihmisen identiteetti voi muuttua. Sosiaalitieteissä identiteetillä voidaan tarkoittaa kahta asiaa, persoonallista tai sosiaalista identiteettiä. Persoonallinen identiteetti käsitetään tarkoittavan yksilön tunnetta jatkuvuudesta ja johdonmukaisuudesta minäkokemuksessa läpi elämän. Elämäntilanteiden muutoksissa yksilö tekee omat tulkintansa elämän tapahtumista ja antaa niille merkityksen. Tällä tavoin hän rakentaa ja muuttaa persoonallista identiteettiään. Sosiaalinen identiteetti merkitsee erilaisia sosiaalisia rooleja kuten opiskelijan tai vangin roolia. Sosiaalisessa identiteetissä henkilö on sosiaalisessa suhteessa muihin ihmisiin tai ympärillä olevaan yhteiskuntaan. (Mäki 2017, 35.) Identiteettiä luodaan siis sosiaalisissa suhteissa vuorovaikutuksen avulla. Esimerkiksi päihteidenkäyttäjien ja vankien osallisuuden voidaan kokea ilmentyvän muualla kuin niin sanotuissa annetuissa rakenteissa, joten osallisuuden kokemisen paikat liittyvät yhteisön jäsenet tiiviisti omaan ryhmäänsä. Tällaisille ryhmille muodostuu usein oma alakulttuuri, ryhmäidentiteetti sekä sille ominainen puhetapa, mikä toimii yhdistävänä tekijänä ryhmän jäsenten välillä. (Särkelä 2009, 66-68.)

Vankilassa yksilölle kehittyy usein vangin identiteetti, josta irrottautuminen pitkän vankeusajan jälkeen saattaa olla haasteellista. Vangit muodostavat yhtenäisen ryhmän ainoastaan siltä osin, että he ovat kaikki suorittamassa vankeusrangaistusta seurauksena rikokseen syylistymisestä. Vankilassa olleiden yhteiskunnalliset taustat vaihtelevat ja ovat riippumattomia henkilön taloudellisesta tilanteesta. Vankilatuomio usein vieraannuttaa yksilöä yhteiskunnas-

ta, joten vapautuvalla vangilla voi olla haasteita integroitua takaisin yhteiskuntaan. (Särkelä 2009, 42-43.)

Rikollisuudesta irrottautumisessa olennaista on, että yksilö saa onnistumisen kokemuksia ja sitä kautta kehittää myönteistä minäkuvaa ja identiteettiä (Mäki 2017, 22). Uudenlaisen identiteetin omaksuminen vangin identiteetin tilalle on desistanssiprosessin kannalta tärkeää. Identiteetin muuttuessa aikaisempi identiteetti ei katoa, vaan toimii pohjana uudelle identiteetille jäämällä osaksi yksilön omaa sisäistä tarinaa. Elämän myötä ihminen voi omaksua uuden ja erilaisen arvomaailman. Todellisuus saattaa myös luoda vahvemmaksi ihmisellä jo olevaa identiteettiä. (Lahtela 2015, 10, 16.)

4.4 Vertaistyö

Vertaisella tieto tai osaaminen pohjautuu subjektiiviseen kokemukseen jostakin elämäntilanteesta. Vertainen ei välttämättä omaa ammatillista koulutukseen tai työhön perustuvaa tietoa, mutta vertaisuus ja ammatillisuus eivät kuitenkaan sulje toisiaan pois. Esimerkiksi päihdetyöntekijöillä voi olla taustalla sekä ammatillinen osaaminen että henkilökohtainen kokemus päihdeongelmasta kuntoutumisesta, jota he voivat hyödyntää työssään. Yksi vertaistoinnin kehittymiselle oleellinen tekijä on ollut virallisen avun puute ja julkisten palvelujen supistuminen, jolloin vastuu omasta ja läheisten hyvinvoinnista on osaltaan siirtynyt yksilöille itselleen. Erityisesti kolmannella sektorilla esiintyy vertaistyötä muun muassa vertaistukiryhmien ja keskusteluryhmien muodossa. Vertaistuella ei voi korvata ammattilaisten apua, vaan ne voivat täydentää toisiaan. (Pennanen 2007, 30.)

Vertaistukiajattelussa ryhmän jäseniä yhdistää jokin samankaltainen tilanne, josta voi jakaa kokemuksiaan muiden kanssa. Samankaltaisia asioita kokeneet voivat reflektoida omia kokemuksiaan ja tuoda esiin ainutlaatuisia näkökulmia. Vertaistukiryhmässä on mahdollista ymmärtää muiden tunnetiloja, joita henkilö on myös itse mahdollisesti käynyt läpi. Yhteiset kokemukset auttavat ymmärtämään, että ei ole tilanteessa yksin ja synnyttämään yhteisöllisyyden tunnetta. Vertaistukiryhmän tulee olla luonteeltaan turvallinen ja kannustava, jolloin ryhmäläiset saavat aikaan dialogin, jossa voidaan luoda toivoa onnistumisesta ja löytää ratkaisuja elämässä. (Pennanen 2007, 30-31.)

Vertaistuella on olemassa sosiaalisen vertailun teorian mukaan kaksi perustetta, joista ensimmäinen pohjautuu ajatteluun, jonka mukaan samankaltaisten haasteiden parissa painiminen lieventää stressiä. Samankaltaisen tilanteen omaavat henkilöt kykenevät samaistumaan toisen asemaan ja tarjoamaan sosiaalista tukea toisilleen. Toisen ajattelutavan mukaan vertaistuki auttaa vähentämään kokemusta omasta poikkeavuudesta. Yhteiskunnan normeista poikkeava käytös onkin ryhmässä normaalia käyttäytymistä. Sosiaalisen vertailun teorian mu-

kaan ihmiset kokevat vertaistuen hyödylliseksi, sillä he voivat peilata omaa tilannettaan suhteessa muiden tilanteisiin. Vertailun tarpeiden sisältö koostuu itsearviointista, vertailusta ylöspäin sekä vertailusta alaspäin. Itsearviointin tavoitteena on rakentaa käsitys itsestä suhteessa muihin samankaltaisiin. Vertailu kohdistuu henkilöihin, jotka koetaan vertaisena tai joiden kaltaisiksi halutaan tulla. (Pennanen 2007, 33.)

Sosiaalisen identiteetin teoria näkee, että yksilön identiteettiin vaikuttaa hänen sosiaalinen identiteettinsä, joka luodaan sosiaalisen vertailun avulla. Sosiaalisella identiteetillä on merkitystä ryhmien välisiin suhteisiin. Yksilöllä voi olla tarve pitää yllä positiivista minäkuva, joten hän luokittelee itselleen arvokkaat ryhmät myönteisesti. Luokittelut omasta ryhmästä ovat tyypillisesti hyvin suhteellisia ja yksilöllisiä, sillä luokittelu tehdään vertaamalla ryhmää muihin ryhmiin. Vertailun pohjalta muodostunut tulos vaikuttaa henkilön minäkuvaan ja itsetuntoon. Tarve luoda positiivinen itsetunto ja minäkuva vaikuttavat siihen, että ihminen motivoituu vertailemaan ryhmiä ja tekemään arvioita niiden toiminnasta. (Hagelberg 2011, 6-7.)

Vertaisuuden ja kokemusasiantuntijuuden välisiä eroja voidaan kuvata kahdesta näkökulmasta. Toiminnan luonteesta ja toiminnasta saatavassa hyödyssä näkyy eroavaisuuksia, sillä vertaistuki on perinteisesti ollut palkatonta vapaaehtoistyötä, joka perustuu subjektiiviseen kokemukseen. Kokemusasiantuntijatoiminta puolestaan ei ole vapaaehtoistyötä, vaan palkkatyötä. Kokemusasiantuntijatoimintaa on laajennettu käsittämään ammattilaisille suunnattuja tehtäviä, joita ovat muun muassa kouluttaminen, palveluiden suunnittelu, kehittäminen ja arviointi sekä tutkimustoimintaan osallistuminen. Toinen näkökulma perustella vertaisuuden ja kokemusasiantuntijuuden eroavaisuuksia on yksilön status. Yksilö kokee itsensä vertaisena silloin, kun hän on kuntoutujien parissa. Kokemusasiantuntijan rooli yksilöllä on toimiessaan työntekijöiden ja työyhteisön kanssa. (Falk, Kurki, Rissanen, Kankaanpää & Sinkkonen 2013, 14.)

4.5 Kokemusasiantuntijatoiminta

Kokemusasiantuntijalla tarkoitetaan kokemusasiantuntijakoulutuksen suorittanutta henkilöä, joka omaa henkilökohtaista kokemusta esimerkiksi päihdeongelmasta. Kokemusasiantuntijalla on kokemuspohjaista tietoa kyseessä olevasta tilanteesta tai ongelmasta, jolloin hän tietää tekijät, jotka ovat helpottaneet hänen kuntoutusprosessiaan. (Hietala & Rissanen 2015, 13-14.) Kokemusasiantuntijalla on halu kehittää palveluja ja auttaa muita kokemuksensa perusteella. Kokemusasiantuntijat toimivat yleensä yhdessä ammattilaisten kanssa toimien esimerkiksi vertaisohjaajana vertaisryhmässä tai työntekijän työparina ryhmänohjaus tehtävissä. Kokemus yksin ei tee henkilöstä kokemusasiantuntijaa, vaan kokemusasiantuntijan roolissa toimiminen vaatii riittävän edistynyttä kuntoutusprosessia. Lisäksi se edellyttää omien kokemusten peilaamista sekä kykyä ja osaamista käyttää henkilökohtaisia kokemuksiaan työväli-

neenä, johon tarvitaan koulutusta. Tehtävistä riippuen kokemusasiantuntijana työskentely edellyttää kokemuksen tueksi teoreettista tietoa ja valmiuksia. (Falk ym. 2013, 14-15.)

Kokemusasiantuntijatoiminnan tavoitteet ovat kehittää sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmää, lisätä asiakaslähtöisyyttä, suunnitella, toteuttaa ja arvioida asiakastyötä sekä tukea palvelun käyttäjien mahdollisuuksia olla mukana kokemusasiantuntijatoiminnassa. Tarkoituksena on myös esimerkiksi päihdeongelmasta johtuvan leimautumisen vähentäminen jakamalla realistista tietoa päihdeongelmasta, sen omaavista henkilöistä sekä elämästä päihdeongelman kanssa. Asenteisiin vaikuttaminen on mahdollista julkisia keskusteluja hyödyntäen ja sitä kautta ihmiset voivat ymmärtää paremmin, että päihdeongelma ei ole pelkästään tietyn marginaaliryhmän ongelma, vaan se voi olla kenellä tahansa. Ihmisten asenteisiin vaikuttamalla pyritään siis vähentämään luokittelua esimerkiksi päihdeongelmaisiin ja ihmisiin, joilla ei ole päihdeongelmaa. Onnistuneen vaikuttamisen seurauksena ihmiset rohkaistuvat hakemaan apua ongelmaansa aikaisemmin sekä tietävät, mistä sitä voi hakea. (Falk ym. 2013, 17.)

Kokemusasiantuntijatoiminnan yhteiskunnallinen tavoite on kohderyhmän työkyvyn, osaamisen ja kokemusten hyödyntäminen sekä yksilön vahvuuksien tarkasteleminen hänen ongelmien sijasta. Asiakastyöhön, sen kehittämiseen ja arviointiin sekä tutkimuksen tekemiseen on tarkoitus yhdistää kokemuksen avulla saatu tieto ja teoretieto. (Falk ym. 2013, 17.) Kokemusasiantuntijatoiminnan kehittämisen haasteena on palkkojen maksamisen, sosiaaliturvatuksien, korvausten sekä ansiotulojen yhteensovittaminen (Hietala & Rissanen 2015, 8). Toimeentulon haasteet voivat vähentää kokemusasiantuntijan mahdollisuuksia olla osallisena omaa kuntoutumista edistävässä ja palveluita kehittävässä toiminnassa. Toimeentulon haasteiden lisäksi käytännön kysymyksiä ilmenee myös kokemusasiantuntijoiden rooliin, koulutukseen, työohjaukseen, vastuuseen, vakuutuksiin sekä työsopimukseen liittyen. Kokemusasiantuntijoiden toimiminen sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän kehittämistyössä ja stigman vähentämisen hyväksi edellyttää sitä, että nämä erilaiset haasteet tulee olla ratkaistuna. (Falk ym. 2013, 17-18.)

Kokemusasiantuntijana työskentely pohjautuu hyvin paljon yksilön ominaisuuksiin, taitoihin ja valmiuksiin, vaikka koulutusta onkin tarjolla. Toiminnan lähtökohta on kuitenkin henkilön oma motivaatio ja tarkoitus on tuoda sisältöä elämään sekä olla toisten kuntoutujien tukena. Kokemusasiantuntijan roolin sovittaminen suhteessa viranomaisverkostoon on haasteellista, joten se vaatii aivan uudenlaista organisointia sekä ajattelutapaa. Yksilöllinen työtehtävien suunnittelu ja kokemusasiantuntijan jaksamisesta huolehtiminen ovat osa tätä organisointia. (Falk ym. 2013, 18.)

Kokemusasiantuntijuutta pidetään kuntoutumisen jatkumona, joka voi edistää mahdollisuuksia ammatillisiin opintoihin tai työhön palaamiseen. Kyseisessä tapauksessa kokemusasiantun-

tijatoiminta on osa henkilön tiettyä elämänvaihetta, mutta se voi myös muodostua pidemmän ajan toiminnaksi. Osa kokemusasiantuntijana työskennelleistä hakeutuu sosiaali- ja terveysalan ammatilliseen koulutukseen ja aikoo hyödyntää omia kokemuksia ammattilaisena työskennellessään. Haasteena koulutusjärjestelmille on, kuinka suhtautua tällaisiin opiskelijoihin ja miten henkilön tausta vaikuttaa hakuvaiheessa opiskelijavalintoihin. Kysymys on myös siitä, onko opetuksessa osaamista, jotta esimerkiksi päihdeongelmasta kuntoutuneen opiskelijan kokemuksia voidaan hyödyntää. Oppilaitoksen ja tulevaisuudessa työyhteisön ilmapiirillä on merkitystä sen suhteen, uskaltaako henkilö tuoda taustansa esiin. (Falk ym. 2013, 18.)

Kokemusasiantuntijana toimimisella on kuntouttava merkitys kokemusasiantuntijalle itselleen. Kokemuksen arvostaminen, toiminnan merkityksellisyys, osallisuus ja omien haastavien kokemusten hyödyntäminen voidaan kokea voimaannuttavana, sillä mahdollisuus omien vaikeiden kokemusten kääntämiseen vahvuudeksi on osa kuntoutusprosessia. (Hietala & Rissanen 2015, 12.) Kokemusasiantuntijuus mahdollistaa myös omien elämäkokemusten uudelleen jäsentämisen ja tulkitsemisen tuoreesta näkökulmasta. Kokemusasiantuntijan kuntoutumista edistää vertaistuki ja kokemusten jakaminen muiden kuntoutujien kanssa, sillä vertaisuus lisää molemminpuolista ymmärtämistä ja ymmärretyksi tulemisen tunnetta. (Falk ym. 2013, 19.)

Kokemusasiantuntijan kokemus ja tarina on merkittävä, sillä se tuo uudenlaisen uskon ja toivon näkökulman asiakastyöhön. Asiakas- ja ryhmätilanteissa kokemusasiantuntija voi toimia ammattilaisen ja asiakkaan välisenä tulkkina, asiakkaiden kuntoutumis- ja muutosvalmiuden herättelijänä tai umpikujien selvittäjänä. Kokemusasiantuntijan kuntoutumistarina voi tuoda toivoa ammattilaisen työhön. Niin ammattilaisella kuin kokemusasiantuntijalla on työstään yhteisiä ajatuksia ja tavoitteita, jotka helpottavat yhteistyötä. (Falk ym. 2013, 19.) Yhteistyö sekä ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan välinen vuorovaikutus voivat muuttaa ammattiauttajan tapaa suhtautua asiakkaisiin ja heidän vaikeuksiinsa (Hietala & Rissanen 2015, 11). Omat haasteet ja elämäkokemukset voivat tulla osaksi niin sanottua työminää, vaikka niitä ei erityisemmin korostettaisikaan. Toisaalta kokemusasiantuntijat kykenevät yhteistyön seurauksena helpommin etäännyttämään ongelmistaan, jolloin kokemuksia voidaan käsitellä menneinä tapahtumina ja vertailla nykytilanteeseen. (Falk ym. 2013, 19.)

5 Tutkimusasetelma

Tässä osiossa kerromme opinnäytetyön tavoitteista ja prosessista. Ensin tuomme esiin tutkimustavoitteet ja -kysymykset. Seuraavana kuvaamme tutkimuksen toteutusta, jonka jälkeen esittelemme tutkimusmenetelmän valinnan ja tutkimuksen kohderyhmän. Perustelemme myös oman valintamme koskien tutkimuksen toteutusta. Tämän jälkeen käymme läpi aineiston ke-

ruun sekä aineiston analyysin. Osion lopussa perehdymme tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen.

5.1 Tutkimustavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten KRIS Etelä-Suomi ry:n asiakkaat, vertaistyöntekijät ja yhteistyökumppanit kokevat KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan. Opinnäytetyössä tarkastellaan erityisesti sitä, miten eri tahot ovat kokeneet järjestön palvelut päihdeettömän ja rikoksettoman elämäntavan tukemisessa. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää tarkastelemalla yhdistyksen työskentelyn tavoitteita ja niiden toteutumista, toiminnan tunnettavuutta sekä toimintoihin osallistumista, sillä niitä tietoja mahdollisesti tarvitaan myös yhdistyksen toiminnan rahoittajalle. Opinnäytetyömme avulla tuotettua tietoa voidaan hyödyntää KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan kehittämisessä. Toiminnan kehittämisen kannalta toiminnan tunnettavuus ja vertaistuen piiriin motivoiminen ovat tärkeitä seikkoja yhdistyksen toiminnan takaamiseksi. Kuntoutusprosessin eteneminen kertoo vertaistukitoiminnan hyödyllisyydestä ja toimivuudesta.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat;

- 1) Miten KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnat ja tukimuodot on koettu päihdeettömän ja rikoksettoman elämän tukemisessa?
- 2) Miten KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistukihenkilötoiminta on vaikuttanut asiakkaiden rikolliseksi leimautumiseen?
- 3) Miten KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa tehtävä yhteistyö on koettu?

5.2 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyötä varten haastateltavat asiakkaat, vertaistyöntekijät ja ammattilaiset kertovat omista henkilökohtaisista kokemuksistaan KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta, jolloin laadullinen tutkimusmenetelmä sopi parhaiten tutkimuksen toteuttamiseen. Kokemus rakentuu ihmisen tunnetilasta yhdistettynä elämäntilanteeseen ja tärkeäksi kokemaan vuorovaikutukseen. Käsitteenä kokemus kuvailee henkilön oppimisen, kehittymisen ja kulttuuriin kasvamisen prosesseja. Todellisuus ilmenee yksilön tietoisuudessa elämänä, jollaisena hän on sen kokenut. Ihmisen elämä koostuu kokemuksista, joilla tarkoitetaan muun muassa elämyksiä, aistimuksia ja tunnetiloja. Elämänarvot voidaan jopa mitata kokemuksen avulla ja kokemukset luovat elämälle merkityksiä. Elämänvalinnat esiintyvät merkityksinä ja tärkeydeltään erilaisina kaikille yksilöille. (Kokemus ja käsitys 2017; Viikki-Ripatti 2011, 204.)

Kokemuksesta saatuun tietoon pohjautuva tutkimus on luonteeltaan empiirinen. Tarkoituksena on havainnoida, kokea ja ymmärtää jotakin konkreettista ilmiötä tai tarkastella empiirises-

ti ihmisten kokemista sekä jäsenellä kokemuksen avulla saatua tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Kokemisen tutkiminen ja siitä saadun tiedon hyödyntäminen tutkimuksessa on laadullista tutkimusta. Ihmisten kokemuksia on mahdollista tutkia esimerkiksi havainnoimalla, kyselyiden avulla tai haastatteleamalla. (Kokemuksen kuvaaminen 2009.) Yksilön kertoessa elämästään, hän ilmaisee kokemaansa todellisuutta sanoilla (Viikki-Ripatti 2011, 204).

Opinnäytetyön suunnitelman hyväksymisen ja opinnäytetyön suunnitelmaseminaarin jälkeen haimme KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnanjohtajalta tutkimusluvan (Liite 1). Tutkimusluvan saatuaamme aloitimme haastattelut ja pyysimme haastateltavilta kirjallisen suostumuksen haastatteluun suostumuslomakkeella (Liite 2). Toteutimme opinnäytetyömme kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena suorittaen kaikki haastattelut yksilöhaastatteluina. Haastattelun tavallisin toteuttamistapa käytännössä on yksilöhaastattelu (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61). Valitsimme haastattelun toteuttamistavaksi yksilöhaastattelut, sillä haastateltavien kokemukset aiheesta ovat henkilökohtaisia. Lisäksi oman rikos- ja päihdetaustan esiin tuominen sekä niiden tarkempi tarkastelu voi haastateltaville tuottaa ryhmässä haasteita, eivätkä kaikki haastateltavat välttämättä olisi pystyneet ryhmähaastattelussa jakamaan kokemuksiaan samalla tavalla kuin yksilöhaastattelussa.

5.3 Tutkimusmenetelmän valinta

Opinnäytetyössämme tutkimme kokemuseräistä tietoa laadullisen tutkimusmenetelmän keinoin haastatteleamalla, mikä antoi haastateltaville vapauden kertoa kokemuksistaan avoimesti. Laadullinen tutkimusmenetelmä analysoi ihmisten välistä ja sosiaalista merkitysten maailmaa. Merkitykset edustavat suhteita ja niiden muodostamia merkityskokonaisuuksia. Merkityskokonaisuudet taas edustavat ihmisistä peräisin olevia ja ihmiseen päätyviä tapahtumia, esimerkiksi toimintaa, ajatuksia, päämäärien asettamista ja yhteiskunnan rakenteita sekä hallintavaltaa. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on saavuttaa ihmisen oma kuvaus ja kokemus koetusta todellisuudesta. (Vilka 2015, 118.) Laadullisessa tutkimuksessa haastateltavat ovat valittuja yksilöitä ja tutkimus vaatii aiheen syvällisempää tarkastelua (Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot 2017).

Laadullisessa tutkimuksessa on olennaista perustella havaintojen teoriapitoisuus. Havaintojen teoriapitoisuus tarkoittaa ihmisen käsitystä tutkittavasta ilmiöstä ja millaisia merkityksiä ilmiölle saa tai millaisia keinoja tutkimuksessa hyödynnetään. Nämä asiat vaikuttavat siis tutkimuksen tulokseen, jolloin tutkimustulokset eivät ole käytetystä menetelmästä tai käyttäjäs- tä irrallisia. Laadullisessa tutkimuksessa tieto on yksilöllistä siinä mielessä, että tutkija päättää tutkimusasetelmasta ymmärryksensä kautta. Laadullisen tutkimuksen pohja perustuu teoriapitoisuuteen koko tutkimuksen lähtökohtana. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 20.) Jokaisen haas-

tateltavan yksilölliset kokemukset ja niille annetut merkitykset vaikuttivat opinnäytetyömme tuloksiin, mikä oli myös opinnäytetyön tarkoitus.

Opinnäytetyömme toteuttamistapa on puolistrukturoitu teemahaastattelu. Haastatteluissa halusimme käydä kaikkien haastateltavien kanssa läpi samat teemat, jolloin puolistrukturoidun teemahaastattelun hyödyntäminen oli perusteltua. Teemahaastattelussa tutkimusongelmasta valikoidaan merkittävimmät teemat tai aiheet, joita tutkimushaastattelussa täytyy käsitellä tutkimusongelman tarkastelemiseksi (Vilkkä 2015, 124). Puolistrukturoidussa haastattelussa haastateltaville esitetään samat tai lähes samat kysymykset (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa haastateltavilta kysytään oma kuvaus teemaan liittyen teemojen kannalta luonteudessa järjestyksessä (Vilkkä 2015, 124).

Teemahaastattelussa haastateltavilla on kokemuksia tietyistä tilanteista ja tietopohjana on tutkittavan ilmiön oletettuja merkittäviä osia, rakenteita, prosesseja sekä kokonaisuus. Tämän perusteella on päädytty tiettyihin oletuksiin tilanteen ohjaavien piirteiden seurauksista tilanteessa mukana olleille henkilöille. Analyysin pohjalta kehitetään haastattelurunko ja haastattelu kohdistetaan tutkittavien henkilöiden yksilöllisiin kokemuksiin tilanteista, jotka tutkija on aikaisemmin analysoinut. Teemahaastattelussa haastateltavilta ei edellytetä tietynlaista aikaansaattua yhteistä kokemusta, vaan oletus on, että kaikkia ihmisen kokemuksia, tunteita, uskomuksia ja ajatuksia voidaan tutkia kyseisen menetelmän avulla. Yksityiskohtaisten kysymysten sijasta teemahaastattelu nimensä mukaisesti etenee teemojen mukaan, mikä pääasiassa sulkee pois tutkijan näkökulman ja antaa tilaa tutkittavien näkemyksille. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47-48.) Haastattelurungossamme (Liite 3) oli pääasiassa avoimia kysymyksiä, minkä avulla haastateltavat saivat kertoa omista kokemuksistaan avoimemmin. Haastattelut etenivät loogisesti ennalta määriteltujen teemojen mukaan, mutta haastateltavilla oli myös mahdollisuus tuoda esiin muita itselleen tärkeäksi kokemia ajatuksia.

Tutkimuksessamme kysymykset ovat suunnattu KRIS Etelä-Suomi ry:n eri näkökulmista toiminnan tunteville henkilöille. Haastattelurunko on hieman erilainen yhdistyksen toimintaan osallistuneille tai aiemmin toiminnassa mukana olleille asiakkaille sekä vertaistyöntekijöille kuin muille toiminnan tunteville ammattilaisille. Haastattelurungon eroavaisuus voidaan perustella sillä, että haastateltavien roolit ovat erilaiset. Kahden eriävän haastattelurungon teemat ovat kuitenkin samat. Esimerkiksi asiakastaustaisilta haastateltavilta kysyttiin heidän omista kokemuksistaan, kun taas KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan tuntevien ammattilaisten haastatteluissa painotettiin enemmän heidän asiakkaidensa kokemuksia.

5.4 Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimuksemme kysymykset ovat suunnattu KRIS Etelä-Suomi ry:n toimintaan osallistuville tai aiemmin toiminnassa mukana olleille asiakkaille sekä vertaistyöntekijöille tai muille toiminnan tunteville ammattilaisille. Opinnäytetyössämme ammattilaisilla tarkoitetaan vankilan työntekijää tai muulla tavalla yhdistyksen toiminnassa mukana olevaa ammattilaista. Vertaistyöntekijät ovat KRIS Etelä-Suomi ry:n työntekijöitä. Haastateltavat valittiin sillä perusteella, että heillä on KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta eri näkökulma ja kokemus. Tämä oli eduksi monipuolisen ja kattavan aineiston takaamiseksi. Tavoitteena oli saada haastateltavaksi sekä miehiä että naisia, mutta haastateltavien sukupuolella ei sinänsä ollut merkitystä tutkimustulosten luotettavuuden kannalta.

Haastattelimme opinnäytetyötämme varten seitsemää (n=7) henkilöä, joilla kaikilla oli jonkinlainen kokemus KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta. Suurimmalla osalla haastateltavista oli rikos- ja päihdetausta. Viidellä haastateltavalla oli tausta KRIS Etelä-Suomi ry:n asiakkaana. Haastatteluhetkenä yksi asiakastaustaisesta haastateltavista oli asiakkaana, yksi vertaistyöntekijänä ja kolme muulla tavalla mukana KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnassa. Muulla tavalla toiminnassa mukana olevien henkilöiden roolia KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnassa emme voi anonymiteettisuojan vuoksi kertoa. Kaksi haastateltavaa, jotka eivät olleet olleet asiakkaana KRIS Etelä-Suomi ry:ssä, liittyivät yhdistykseen muulla tavalla. Toinen heistä oli vankilan työntekijä ja toinen KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnassa vaikuttanut henkilö. Haastateltavista neljä olivat naisia ja kolme miehiä.

5.5 Aineiston keruu

Tutkijan on pohdittava, kuinka montaa henkilöä kannattaa haastatella. Haastatteluja on hyvä tehdä niin monelle kuin tutkimuksen kannalta on välttämätöntä, jotta saa kaiken tarvitseman tiedon. Tutkimuksen tarkoituksesta riippuu aina, kuinka montaa tutkimusta varten kannattaa haastatella. Kohderyhmän haastateltavien määrä kannattaa suunnitella huolellisesti. Haastateltavien määrän ollessa liian vähäinen, aineistosta ei pysty tekemään tilastollisia yleistyksiä tai testaamaan ryhmien välisiä eroavaisuuksia. Haastatteluja voidaan toteuttaa haastattelemalla niin montaa henkilöä, että uudet haastateltavat eivät enää tuota merkittävästi uutta tietoa. Tutkijan on kyettävä päättämään, milloin haastattelut voi lopettaa ja aineistoa on riittävästi merkittävien tulosten saamiseksi. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 58, 60.)

Haastattelut tehtiin seitsemälle KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnassa mukana olevalle tai toiminnan tuntevalle henkilölle. Haastateltavat valikoitiin pääasiassa KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnanjohtajan ja vertaistyöntekijöiden arvioinnin perusteella. Yhdistyksen toiminnan tuntevista ammattilaisista otimme myös KRIS Etelä-Suomi ry:n työntekijöiltä vastaan ehdotuksia mahdollisista haastateltavista, mutta lopullisen valinnan ja kontaktoinnin ammattilaisiin teimme itse. Haastattelut tehtiin vapaaehtoisuuteen perustuen. Teemahaastattelu on vapaa-

muotoinen, mutta siinä kiinnitetään kuitenkin huomiota siihen, että kyseessä olevat teemat käsitellään kaikkien haastateltavien kanssa (Eskola & Suoranta 2001, 86). Opinnäytetyömme haastatteluissa kaikkien haastateltavien kanssa käytiin läpi samat teemat ja niihin liittyvät kysymykset. Tarvittaessa esitimme tarkentavia lisäkysymyksiä tarkemman vastauksen saamiseksi.

Teimme haastattelut pareittain niin, että jaoimme haastattelun teemoittain ja esitimme kysymykset jaettujen teemojen mukaisesti. Teknisestä toteutuksesta vastasimme yhdessä. Haastattelut nauhoitimme nauhurilla, jotta kykenimme kunnolla keskittymään haastattelutilanteeseen. Haastattelut teimme yksi haastateltava kerrallaan useamman eri päivän aikana suurimmaksi osaksi KRIS Etelä-Suomi ry:n tarjoamissa tiloissa. Haastateltavien anonymiteetin suojaksi emme tuo esiin muita haastattelupaikkoja. Haastattelujen ajankohta sijoittui toukokuulle 2017.

5.6 Aineiston analyysi

Aineiston keräämisen jälkeen se muutetaan muotoon, jossa sitä voidaan käsitellä tarkemmin. Haastattelunauhut muutetaan tekstimuotoon eli ne litteroidaan, jotta tutkimusaineiston analysointi helpottuu. (Vilkka 2015, 137.) Laadullisessa tutkimuksessa aineisto on yleensä hyvin laaja, jolloin sen käsitteleminen sellaisenaan on haastavaa. Litteroitu materiaali on tarpeen työstää muotoon, joka mahdollistaa aineiston analysointia. (Kananen 2014, 103.) Suorittuamme haastattelut litteroimme aineiston eli kirjoitimme haastattelut sanasta sanaan. Litteroimme haastattelut kokonaisuudessaan pyrkien taltioimaan jokaisen sanan. Litteroidessa haastatteluja käytimme fonttia Trebuchet MS fonttikokona 10 ja rivivälinä 1,5. Kyseisillä asetuksilla haastatteluista saatiin litteroitua materiaalia 45 sivua.

Opinnäytetyössämme tutkimusaineiston järjestelmällinen läpikäynti tapahtui teemoittelemalla, värikoodaamalla ja luokittelemalla tulokset teemoittain. Teemoittelussa keskeisiä aiheita eli teemoja järjestetään aineiston pohjalta havainnoimalla tekstistä vastauksia yhdistäviä tekijöitä. Järjestelemällä aineistoa teemojen mukaisesti, kootaan kyseiseen teemaan liittyvät kohdat haastattelusta. Teemojen rakentamisessa on mahdollista käyttää apuna muun muassa koodausta. Esimerkiksi värikoodauksen avulla voi havainnoida aineistosta keskeisiä seikkoja ja niitä yhdistäviä tekijöitä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Koodaus helpottaa aineiston tiivistämistä ja selkeyttämistä, jolloin aineiston sisälle on helpompi nähdä. (Kananen 2014, 103). Aineistosta tulee löytää olennaisimmat seikat runsaan tekstin seasta ja tätä prosessia helpotimme värikoodauksen avulla. Värikoodasimme aineiston tutkimuskysymysten sekä muiden tärkeiksi kokemiemme asioiden mukaan. Tutkimuskysymysten mukaiset teemat värikoodasimme eri väreillä. Tämän jälkeen luokittelimme värikoodatun aineiston teemojen mukaisesti tutkimuskysymyksiin.

Luokittelu eli kategorisointi käsittää samaa tarkoittavien käsitteiden tai asioiden yhdistelemistä. Koodatuille tekstiosioille etsitään siis yhdistäviä tekijöitä, jolloin ne muodostavat järjestyksen kokonaisuuden. (Kananen 2014, 113-114.) Opinnäytetyössämme hyödynnetyn teemoittelun, koodauksen ja luokittelun avulla aineisto oli helpompi jäsenellä helposti tulkittavaksi. Nämä työskentelyn vaiheet helpottivat aineiston läpikäymistä järjestelmällisesti. Luokittelun tehtyämme etsimme aineistosta tutkimuskysymysten mukaisia yhdistäviä tekijöitä, mikä jäseni tulosten tarkastelemista. Luokittelimme värikoodatun aineiston haastattelurungon teemojen mukaisesti yhdistävien tekijöiden mukaan tutkimuskysymysten alle. Luokittelimme vastauksista kootut ylä- ja alaluokat positiivisiin, neutraaleihin ja negatiivisiin luokkiin. Alaluokat koostuivat haastateltavien useasti mainitsemista sekä korostuneista seikoista ja yläluokissa pohdimme vaikuttavuutta sekä peilasimme tuloksia opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Yläluokat ovat todennettavissa suoraan opinnäytetyön tuloksiin. Liite 4 on esimerkki käyttämämme luokittelusta.

5.7 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tieteellisen tutkimuksen tavoite on tuottaa tutkimustietoa, joka on mahdollisimman luotettavaa. Luotettava tutkimus vaatii objektiivisuutta eli sitä, että tutkimuksen tiedonkeruu ja sen tulkinta tehdään oikealla tavalla. Opinnäytetyön tulee pohjautua aineistoon ja aineiston pohjalta tehtyihin johtopäätöksiin, joihin oma mielipide ei saa vaikuttaa. Tutkimusprosessin valinnat ja opinnäytetyön tulokset pitää kyetä perustelemaan. Opinnäytetyössä hyödynnetään tieteellisiä menetelmiä, jolloin on tärkeää osata valita sopiva tutkimusmenetelmä ja tiedonkeruutapa. Luotettavan opinnäytetyön takaamiseksi tulee opinnäytetyöprosessi ja aineisto dokumentoida ja raportoida huolellisesti. (Kananen 2014, 62-63.) Tutkimusta ja sen ilmiöitä on lähestyttävä avoimesti ilman ennako-oletuksia eli hypoteesitta (Alasuutari 2011, 262).

Laadullisen tutkimuksen voidaan sanoa olevan luotettava silloin, kun tutkimuksen kohde ja tulkittu materiaali ovat yhteensopivia. Lisäksi teorian muodostukseen ei ole vaikuttanut epäolennaiset tai satunnaiset tekijät. Viime kädessä laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyn tutkimuksen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse sekä hänen rehellisyytensä, sillä arvioinnin kohteena ovat tutkijan tutkimuksessa tekemät teot, valinnat ja ratkaisut. (Vilka 2015, 196.) Opinnäytetyössämme valitsimme haastateltavat tietyin perustein, sillä haastateltavilla täytyi olla jonkinlainen kokemus KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta, jotta haastatteluiden tuoma aineisto hyödyttäisi opinnäytetyötämme. Opinnäytetyön tekijöinä kiinnitimme huomiota neutraaliin haastattelumuotoon haastateltavan taustasta riippumatta.

Tieteellisen tutkimuksen luotettavuusmittareita ovat reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten pysyvyyttä, kun taas validiteetilla oikeiden asioiden tutkimista.

Pysyvyys käsittää tutkimuksen uusittavuuden, jolloin saadaan samanlaiset tutkimustulokset. Validiteetti mittaa oikeita asioita, jotka liittyvät tutkimusasetelmaan ja siihen, että aineistoa analysoidaan oikein. (Kananen 2014, 147.) Opinnäytetyössämme pyrimme tuomaan esiin kaiken aineistossa esille saadun tiedon, mikä ei vaarantanut haastateltavien anonymiteettiä. Toimme tuloksissa esille myös sellaisia teemoja, joita ei varsinaisilla tutkimuskysymyksillä haettu. Aikaisemmat tietomme KRIS Etelä-Suomi ry:stä tai tutkimuksen pääasiallisesta kohde-ryhmästä eli päihde- ja rikostaustaisista eivät vaikuttaneet työhömmme.

Tutkimuksen tekeminen perustuu tutkimusetiikkaan eli hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen. Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää sitä, että tutkimus tehdään vilpittömästi ja toteutetaan sekä raportoidaan laadukkaasti. Tutkimusetiikka edellyttää tutkittavien anonymiteetin sekä tutkimusaineistojen säännönmukaisen säilyttämisen ja hävittämisen. Tutkijan vastuulla on varmistaa, että tutkimus ja sen tekeminen noudattavat hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkimuksen avoimuutta. (Vilka 2015, 41-50.) Opinnäytetyössämme keräsimme haastateltavilta kirjallisen suostumuksen ja selitimme opinnäytetyön tarkoituksen. Kerroimme haastateltaville, että säilytämme tutkimuksessa heidän anonymiteettinsä. Lisäksi informoimme heitä siitä, että opinnäytetyön valmistuttua tuhoamme haastattelumateriaalin asianmukaisella tavalla. Koko opinnäytetyöprosessin ajan huomioimme sen, että haastateltavien henkilöllisyys ei paljastu. Aineiston käsittely tapahtui huolellisesti, sillä säilytimme, julkaisimme ja hävitimme aineiston asianmukaisesti.

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkimus tulee toteuttaa yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta noudattaen, jonka luonteeseen kuuluu avoimuus ja vastuullisuus tutkimuksen tulokset julkaistaessa. Tutkimusetiikkaan kuuluu myös huomioida muiden tutkijoiden tuotokset ja viitata niihin asianmukaisella ja kunnioittavalla tavalla. Ennen tutkimuksen aloittamista on hyvä sopia tutkimuksen eri osapuolten vastuut ja velvollisuudet, joita myöhemmin tutkimuksen edetessä voidaan tarkentaa. Tietosuoja koskeviin seikkoihin tulee kiinnittää huomiota tutkimuksen eri vaiheissa. Hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta on jokainen tutkija itse vastuussa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013, 6-7.)

6 Opinnäytetyön tulokset

Tässä osiossa esittelemme opinnäytetyöstämme saadut tulokset. Opinnäytetyötä varten haastattelimme seitsemää henkilöä, joilla oli kokemusta KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta. Teimme haastattelut puolistrukturoidulla teemahaastattelulla, jonka avulla saimme vastauksia tietyistä teemoista. Puolistrukturoitu teemahaastattelu mahdollisti haastateltaville yksilöllisten kokemusten esille tuomisen. Haastattelut toteutimme yksilöhaastatteluina. Haastattelurunko oli kahdenlaisia. Ammattilaisille suunnatussa haastattelurungossa oli enemmän KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyviä kysymyksiä, kun taas vertais-

työntekijöille ja asiakkaille suunnatussa haastattelurungossa oli enemmän kysymyksiä liittyen yksilöllisiin kokemuksiin yhdistyksestä.

Tulososiossa emme ole erotelleet haastattelujen perusteella saatuja tuloksia eri haastateltavien taustojen mukaisesti esimerkiksi KRIS Etelä-Suomi ry:n asiakkaiden ja toiminnan tuntevien ammattilaisten välillä. Tulokset ovat ainakin suurelta osin riippumattomia haastateltavien taustoista ja ne ovat toisinaan melko yhteneviä. Koimme luontevaksi esitellä tulokset yhtenevien vastausten mukaisesti. Tämä oli tärkeää myös anonymiteettisuoja vuoksi, sillä haastateltavien taustat eivät olleet yksiselitteisiä, emmekä voineet avata niitä tarkasti. Lisäksi haastattelujen kokonaismäärässä yhdistyksen toiminnan tuntevien ammattilaisten määrä oli vähäinen. Olemme kuitenkin joissakin kohdissa tulosten selkeyden vuoksi tuoneet erikseen haastateltavan taustan esiin.

6.1 Haastateltavien taustatiedot

Haastateltavilla oli kokemusta KRIS Etelä-Suomi ry:n toimintaan osallistumisesta tai yhdistyksen kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Haastateltavista neljä oli naisia ja kolme miestä. Viidellä seitsemästä haastateltavasta oli tausta KRIS Etelä-Suomi ry:n asiakkaana. Opinnäytetyössä käytämme haastateltavista, joilla on tausta KRIS Etelä-Suomi ry:n asiakkaana, pääasiassa nimitystä asiakastaustainen haastateltava. Haastatteluhetkenä yksi viidestä asiakastaustaisesta haastateltavista oli asiakkaana, yksi vertaistyöntekijänä ja kolme muulla tavalla mukana KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnassa. Nämä viisi haastateltavaa olivat iältään 21-35-vuotiaita. Kaksi seitsemästä haastateltavasta, jotka eivät olleet olleet asiakkaana KRIS Etelä-Suomi ry:ssä liittyivät yhdistykseen muulla tavalla. Heistä toinen oli vankilan työntekijä ja toinen KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnassa vaikuttanut henkilö. Haastateltavista kuusi oli edelleen jollakin tavalla mukana KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnassa, kun taas yksi haastateltavista ei ollut yhdistyksen toiminnassa mukana sillä hetkellä. Kuudella haastateltavista oli rikos- ja/tai päihdetautia. Neljä seitsemästä haastateltavasta oli ollut vankilassa. Tämän lisäksi haastateltavilla oli taustalla erilaisia haasteita liittyen toimeentuloon ja velkaantumiseen, vanhemmuuteen, asunnottomuuteen sekä sosiaalisiin suhteisiin.

Asiakastaustaisista haastateltavista pitkäaikaisin asiakkuus KRIS Etelä-Suomi ry:ssä oli reilu neljä vuotta ja lyhyin noin kolme kuukautta. Haastateltavista kaksi oli saanut tietoa KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta KRIS:n vertaistyöntekijöiden pitämistä vankilainfoista. Yhdistyksen toiminnasta oli saatu tietoa myös Suomen ja Ruotsin KRIS:n työntekijöiltä, Kriminaalihuollon tukisäätiön kautta, vapautuvilta vangeilta sekä ohjaajalta. Eräälle haastateltavalle KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminta oli tullut tutuksi osana koevapauden toimintavelvoitetta. Lisäksi yhdistyksen toiminnasta oli saatu tietoa kavereilta, jotka osallistuivat KRIS Etelä-Suomi ry:n toimintaan.

Haastateltavien saama tieto KRIS Etelä-Suomi ry:stä oli seuraavanlaista; KRIS Etelä-Suomen toiminta on suunnattu laitos- ja vankilataustaisille, miten KRIS ry on tullut Suomeen, miten yhdistys on auttanut muita rikos- ja päihdetaustaisia palaamaan yhteiskuntaan ja mitä toimintaa KRIS Etelä Suomi ry:llä on ollut tarjolla. Yhdistyksen järjestämäksi toiminnaksi mainittiin nuorisotoiminta ja basic-ryhmä. Basic-ryhmä kuuluu KRIS Etelä-Suomi ry:n avotyöhön. Tietoa oli siitä, että KRIS Etelä-Suomi ry:llä on entisille vangeille suunnattua toimintaa, vertaistukea ja vertaistukitoimintaa liittyen vapaa-ajan viettoon sekä päihhteettömyyden tukemiseen. Yleisesti haastateltavilla oli tiedossa, mitä varten KRIS:n toiminta on olemassa ja miten yhdistys on perustettu. Haastatteluista ilmeni, että osa haastateltavista oli saanut tietoa, että KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnassa voi olla oma itsensä ja yhdistyksestä voi saada neuvoa esimerkiksi oikeudenkäyntiin ja raitistumiseen.

6.2 Vertaistuki päihhteettömän ja rikoksettoman elämän tukemisessa

KRIS Etelä-Suomi ry:n tavoitteena on tukea rikos- ja päihdekierteessä olevia ihmisiä vertaistuen periaatteella. Tarkoituksena on edistää vaikeasti työllistettävien mahdollisuuksia palata työelämään tai koulutukseen. KRIS Etelä-Suomi ry työskentelee myös syrjäytymisuhan alla olevien ja rikoskierteeseen ajautuvien nuorten parissa. (KRIS ry 2017a.) Haastatteluissa kysimme haastateltavien kokemuksia KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta päihhteettömän ja rikoksettoman elämäntavan tukemisessa. Haastateltavilta kysyttiin ovatko he tai heidän asiakkaansa kokeneet KRIS Etelä-Suomi ry:n tarjoamalla vertaistuellalla olevan vaikutusta päihhteidenkäyttöön, rikollisuudesta irtautumiseen, rikolliseksi leimautumisen kokemiseen ja arkielämään.

KRIS:n arvot eli päihhteettömyys, rehellisyys, yhteisvastuullisuus ja toveruus tulivat esiin haastatteluissa. KRIS:n arvoista erityisesti päihhteettömyys näkyi haastateltavien vastauksissa. Yhdistyksen toiminta koettiin päihhteettömyyttä tukevana ja jopa täysin päihhteettömään elämään suuntaavana. Toinen KRIS:n arvoista eli rehellisyys ilmeni haastatteluissa ohjaavana tekijänä kohti päihhteetöntä ja rikoksetonta elämäntapaa.

Vertaistuki näkyy yhtenä keskeisimmistä teemoista opinnäytetyössämme. Kysyttäessä KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistuesta haastateltavilta, jotka olivat jollakin tavalla osallisena yhdistyksen toimintaa haastatteluhetkellä, he toivat esiin monipuolisesti erilaisia vertaistuen hyötyjä. Kaikilla haastateltavilla oli jonkinlainen mielipide KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistuesta. Vertaistuen koettiin antavan päivärytmin sekä sisältöä elämään turvallisen ilmapiirin vallitessa. Vertaisten päihde- ja rikostausta korostui haastatteluissa merkityksellisenä osana vertaistukea. Vertaistuesta nostettiin esille, että samankaltaisia kokemuksia omaava henkilö kykenee ymmärtämään ja asettumaan samaan asemaan.

”Sain niinku semmosen paikan, mihin niinku mennä arkisin aamulla (...) saanu semmosen normaali arjen.” H4

”Se oli tota niin turvallinen ilmapiiri se Krisi silloin, että ne ihmiset kenen kanssa mä siel niinku toimin nii kaikilla oli niinku se halu päästä pois niinku siitä rikosetto rikollisesta elämäntavasta.” H4

”Siellä on niin paljon ihmisiä ohjaa edelleen, joil on niinku esimerkiksi sitä päihdetaustaa ja rikostaustaa ja niinku ja että et ku se mäki oon sitä mieltä, että parhaiten ymmärtää semmonen ihminen niinku tämmöstä ongelmaista, jonka jol on se sama kokemus siitä.” H4

Vertaistuesta nostettiin esille kokemus siitä, että kukaan ei tuomitse esimerkiksi päihdeettömyyteen pyrkivää henkilöä eri prosessin vaiheissa. Esimerkiksi päihdeettömyydestä voitiin keskustella tasavertaisina kuntoutusprosessin vaiheesta riippumatta ilman pelkoa siitä, että jää ilman tukea. Vertaistuki koettiin tasavertaisena ja sen avulla voitiin yhdessä etsiä asioihin uusia näkökulmia.

”Pyritään niinku kuitenkin toinen toistaan niinku avaamaan jos joku saa oivaluksen, et ei tää nyt oo hyvä.” H7

”On alkanu ymmärtää enemmän asioita eri kantilta, et just sillee paremmalt kannalta, ku just sillon nuorempana ajatteli ajatteli ehkä niinku eri tavalla just, ku oli viel siinä rikoskierteessä.” H6

Haastattelusta tuli ilmi, että KRIS Etelä-Suomi ry:stä on ollut tukea henkilön ollessa raskaana vapautumisvaiheessa. Päihdeetön ympäristö ja esimerkkiä näyttävä seura on ollut avainasemassa vapautuessa ja vanhemmuuteen valmistautuessa. Yhdistyksen toiminnan kautta on saatu myös ystäviä ja vertaistukea tukemaan vanhemmuutta. Vanhemmaksi tuleminen on voinut olla myös syynä ja motivaationa rikollisuudesta irrottautumiseen.

Haastatteluista saadun tiedon mukaan vertaistuella on ollut vaikutusta asiakkaiden ajatuksiin ja asenteisiin. Eräs haastateltavista kertoi, kuinka ajatukset voivat edelleen olla epärehellisiä ja rikollisia. Hän kuitenkin toi esiin, että niistä puhuminen vertaisille auttaa toimimaan nykyisten arvojen mukaisesti. Haastateltavat kokivat, että vertaisen kanssa voi puhua samaa kieltä. Eräs haastateltavista mainitsi, että vertaiset ovat yleensä rehellisiä toisiaan kohtaan:

”Vertaisel niinku ne puhuu samaa kieltä et siin ei lähetä niinku toinen vertainen ei yleensä lähe toista huijaamaan.” H1

Osa haastateltavista toi esille, että KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistukitoiminta on tarjonnut tukea myös yhdistyksen ulkopuolelle. KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistyöntekijä on lähtenyt esimerkiksi mukaan vertaistukiryhmiin tueksi, että asiakkaan ei ole tarvinnut mennä ryhmiin yksin. Haastatteluissa tuli ilmi, että vertaistyöntekijät ovat helposti tavoitettavissa tarvittaessa jopa työajan ulkopuolella ja käytettävissä myös apuna käytännön asioissa.

Haastatteluissa käsiteltiin ammattilaisten ja vertaisten tarjoaman tuen eroja. Eräs haastateltavista toi esiin ammattilaisten sekä vertaisten tarjoaman tuen tarpeellisuuden ja sen, että näitä kahta ei oikeastaan voi keskenään verrata. Osa asiakastaustaisista haastateltavista koki vertaistuen huomattavasti merkittävämpänä kuin ammattilaisten tarjoaman tuen. Yksi haastateltava toi esiin rikostaustaisten asiakkaiden mahdollisen epäilyn järjestötason päihdepalvelujen tukeen ja pelon asiakastietojen leviämisestä muille tahoille. Tähän liittyen hän toi esiin, että jotkut ajattelevat vertaisten tietävän paremmin minkälaista tukea he tarvitsevat sekä osaavan asettua heidän tilanteeseensa.

”Mä sanoisin, että et ainaki omalla kohalla se paras semmonen hoitomuoto on just nimenomaan vertaistuki, että et totta kai ammattilaiset on sit erikseen, mut et mielelläni mä vietin niit päiviä sit semmosten vertaisten kanssa, jotka niinku oikeesti ymmärs sitä elämäntilannetta.” H4

”Oon ihan ammattilaisellaki käyny et että on ihan oma päihdetyöntekijä ja näin edelleen, mut et se et kumpiiki tarvii mut ei niit oikein voi sillee vertaila, et kumpi on parempaa et kumpiki on tärkeetä.” H4

”On ihan ymmärrettävää, et viranomaisenhan niinku, et ei he voi niinku niinku samaistuu tai niinku siihen juttuun.” H1

Vertaistukiryhmistä nostettiin tärkeänä keskustelut muun muassa rikoksista ja päihhteistä sekä mahdollisuus keskustella matalalla kynnyksellä. Vertaistukiryhmissä on käyty myös läpi KRIS:n arvoja, joita ovat rehellisyys, toveruus, yhteisvastuullisuus ja päihhteettömyys. Haastattelujen perusteella ryhmissä käydyt keskustelut ovat voineet muuttaa ajatus- ja käyttäytymismalleja ja antaa uusia näkökulmia.

”Ei rehellisyys oo pelkästään sitä, että niinku ei valehtelee ihmisille, mutta sitte niinku hyväksytään kaikenlaista vilppiä esimerkiks yhteiskuntaan vastaan

niin niin se on ne on kyl ne keskustelut pistää ajattelemaan paljon niinku asioita.” H7

”On niinku pidetty vertaistukiryhmiä ja puhuttu rikoksista ja päihteistä. Sit saanu niinku uutta näkökulmaa ja semmosta niihin hommi.” H1

Suurin osa haastateltavista oli ollut mukana KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistukiryhmissä ja piti vertaistukiryhmiä tärkeänä. Vertaistukiryhmistä puhuttaessa haastateltavat mainitsivat osallistuneen joko basic-ryhmään, naistenryhmään tai olleen nuorisopuolella asiakkaana. Vertaistukiryhmiin kuului usein myös jonkinlaista vapaa-ajan toimintaa kuten urheilu, piknik, Linnanmäellä ja elokuvissa käynti.

6.3 Vertaistuki muutoksen mahdollistajana

KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistukihenkilöitä pidettiin elävinä esimerkkeinä siitä, että muutos on mahdollinen. Haastateltavat olivat kokeneet tärkeänä nähdä muiden kuntoutumistarinoita rikollisuudesta ja päihteistä irrottautumiseen liittyen. Eräs haastateltava toi esille, että on ihailtavaa seurata pitkän rikoshistorian omaavan ja elämässä hyvin pärjäävän vertaisen muutostarinaa. Samoja arvoja omaava ja päihteetön seura koettiin hyvänä esimerkkinä nähdä, että on toisenlainenkin tapa elää. Yksi haastateltavista kertoi, että on tavannut toiminnassa ihmisiä, joiden elämänlaatu on parantunut rikollisuudesta irrottautumisen jälkeen.

”Kyl mulle on niinku Krisi ollu siinä varsinki siinä niinku rikollisuudesta irrottautumisessa nii tosi iso apu.” H1

”Se on monesti semmonen niinku kova pala tulla sielt pelkän muovikassin kaa, mut sit ku näkee naisia ja miehiä tässä, ketä on ollu pidempää ja niil on niinku perheet ja autot ja kaikki niinku ja matkustaa, nii kyl se antaa semmost niinku usko. Se on mun mielest vertaistukea parhaimmillaan.” H1

”On nähny niitä eläviä esimerkkejä, että miten voi elämän muuttaa ja että kun näyttävät niin onnellisilta, niin pakkohan se on olla totta, että muutos on mahdollista ja että se kannattaa.” H2

Haastateltavat olivat saaneet KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan myötä sisältöä elämäänsä. Suurin osa haastateltavista toi esiin toiminnan tärkeiden rikoksettoman ja päihteettömän elämän tukemisessa. Kaikki haastateltavat kertoivat joko itse tai omien asiakkaidensa saaneen jotakin KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta. Yhdistyksen kerrottiin tarjonneen tekemistä ja olevan tärkeä paikka viettää aikaa päivisin. Toiminnan kuvailtiin vakauttavan ja muuttavan elämää yh-

teiskuntakelpoiseksi, mutta esille tuotiin myös tähän tarvittavan henkilön omaa motivaatiota. Yksi haastateltavista kertoi tekevänsä elämänmuutosta koko loppuelämänsä erilaisissa asioissa ja näihin liittyvän myös takapakkeja. Eräs haastateltavista mainitsi, että yhdistyksen toiminnan myötä hän on päässyt kokemaan normaaleja asioita, mitä ei ole aikaisemmin kokenut. Yksi haastateltava kertoi, että toiminta voi muodostua elämäntavaksi:

”Uskoisin, että se on semmonen mihin ryhtyy, nii sitte se niinku tulee sillai elämäntavaks. Että jotkut käy NA:ssa ja jotkut AA:ssa tai jotain ja mä käyn Krisissä.” H2

KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminta oli tuonut osallisuutta haastateltaville. Eräs haastateltava kuvasi, että on päässyt osaksi jotakin ja sitä kautta saanut ihmisiä elämäänsä. Haastateltu vertaistyöntekijä toi esiin oman kaltaisten ihmisten tukena olemisen tärkeyden ja vapauden suunnitella ja toteuttaa itselle tärkeää työtä. Eräs haastateltava koki, että KRIS Etelä-Suomi ry on tukenut hänen osallisuuttaan yhteiskuntaan antamalla uusia näkökulmia ja lisäämällä ymmärrystä.

Haastatteluista tuli ilmi, että kokemusten lisäksi KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminta on tarjonnut haastateltaville konkreettisia asioita elämään. Osa haastateltavista kertoi KRIS Etelä-Suomi ry:n tukeneen asunnon hankkimisessa. Työllistymiseen ja opiskeluun liittyen KRIS Etelä-Suomi ry:ltä oli saatu työssäoppimis-, työharjoittelu- ja työkokeilupaiikka sekä palkkatyö. Move on-työllisyysshanke mainittiin kahden haastateltavan toimesta väylänä työelämään. Tukea oli saatu myös yleisesti työllistymiseen ja opiskeluun:

”Oon saanu niinku tukea asunnon ettimisessä ja raitistumisessa ja niinku työasioissa ja kouluasioissa ja et oon saanu aika paljonki erilaista tukea täältä.” H6

”Antamalla niinku työssäoppimispaikan, että opiskelun ajaksi joka edesauttaa sit tietysti opiskelua ja ammatin saantia, mikä auttaa sitte yhteiskunnassa toimimista.” H7

Yhdistyksen koettiin kannustavan ja tukevan arjen eri asioiden hoitamista. Eräs haastateltavista kertoi, kuinka häntä oltiin rohkaistu selvittämään omaa taloustilannettaan, jonka seurauksena hän sai pelastettua luottotietonsa ja tehtyä maksusuunnitelman. KRIS Etelä-Suomi ry oli tehnyt haastateltavien arjesta mielekkäämpää. Haastateltavat toivat esiin KRIS Etelä-Suomi ry:n mahdollistaneen heidän osallistumisensa harrastustoimintaan. Harrastustoiminnan merkitys rikoksettoman ja päihitteettömän elämäntavan tukemisessa korostui erityisesti KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa yhteistyötä tehneen ammattilaisen näkökulmassa.

”No se on ollut just tätä harrastustoimintaa. Siihen.. siihen niinku osallistumista ja tavallaan semmoseen positiiviseen porukkaan niinku liittyminen.” H5

KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan myötä asiakkaana olleet haastateltavat olivat löytäneet uuden päihteettömän ja rikoksettoman tuttava- ja/tai ystäväpiirin, joka elää samojen periaatteiden mukaisesti. Haastateltu ammattilainen, joka on tehnyt yhteistyötä KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa, kertoi myös asiakkaidensa löytäneen yhdistyksen toiminnan myötä samanhenkisiä ihmisiä.

Samankaltaisuus tuli esiin myös monessa muussa haastattelussa. Yhdistyksen toiminnassa mukana olleet ovat usein läpikäyneet samankaltaisia haasteita. Haastateltavat toivat esiin, kuinka merkittävää on nähdä muutostarinoita liittyen haasteisiin, joita itse sillä hetkellä käy läpi. Osa haastateltavista kertoi saman kielen ja samanhenkisyyden helpottavan vuorovaikutusta. Samankaltaisuus asiakkaiden ja vertaisten kesken vaikutti tuovan ymmärrystä ja lisäävän yhteishenkeä. Eräs haastateltavista, joka oli osallistunut aiemmin toimineeseen naistenryhmään, kommentoi samankaltaisuutta seuraavasti:

”Kokemuksena samaa ja elänyt samaa, et on samat taustat nii on jotenki niin helppo olla sit siinä ja keskustella.” H2

Haastatteluissa tuotiin esille, että Rikosseuraamuslaitoksen ja KRIS Etelä-Suomi ry:n välillä ei ollut sillä hetkellä yhteistyötä. Kysyttäessä KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistuen merkityksestä asiakkaan elämässä vankilassa ja vankilasta vapautuessa, tuli esille, että tukea vankeusaikana ei oltu sillä hetkellä saatu. Haastateltava arveli tämän johtuvan sen hetkisestä yhteistyön puutteesta. Aiemmasta yhteistyöstä hän toi esiin, että koevapauden aikana on voitu saada työtoimintaa yhdistyksen kautta osaksi koevapauden toimintavelvoitetta. Eräs haastateltava kertoi, että hänen vankeusaikanaan KRIS Etelä-Suomi ry piti infotilaisuuden, mutta hänen mielestään naisvankityötä on tehty vähäisemmin.

”Saatas ne ovet uudestaan sinne vankiloihin ja saatas jotenki sitä työtä, mitä Krisi on niinku alunperinki sitte perustettuki.” H4

”Toivoisin, että vanhojen Kris-periaatteiden mukaan toimitaan ja päästäs toimimaan kunnolla niinku ennen aikaan.” H3

Haastatteluista nousi esiin, että tukea toivottaisiin heti vankilasta vapautuessa esimerkiksi virastokäynneille sekä päihdehoitoon ja muiden tarvittavien asioiden hoitamiseen kuten hakemusten täyttämiseen sekä tietokoneen käyttämiseen. Näiden asioiden lisäksi eräs haasta-

teltavista mainitsi, että olisi hyvä olla paikka, missä tietokonetta voisi käyttää. Asiakkuuden jatkuminen koettiin tärkeänä, sillä muuten rikollinen elämäntapa voi tuntua nopeasti houkuttelevalta vapautumisen jälkeen.

”Ja sit semmosis tilanteissa, jos ihmisellä ei oo pankkitiliä tai verkkopankkitunnuksia tai niinkun näit tunnistautumisjuttuja, että et miten sitte niinkun toimitaan.” H5

Haastateltava toi esille ajan tuomat muutokset arkielämässä varsinkin pitkäaikaaisvankien vapautuessa. Hän kertoi esimerkkinä muuttuvista käytännöistä bussilippujen maksamisen, rahan nostamisen automaatista sekä jonotusnumeroiden toimimisen. Haastattelujen perusteella yhdistyksellä on ainakin aiemmin ollut käytössä vapautuvan vangin portilta haku ja välitön virastoasioiden hoitaminen. Eräs haastateltava ei ollut varma, onko käytäntö vielä toiminnassa.

”Joku sai sovittua, että portille tullaan vastaan ja saatetaan sitten sitten, mutta siinä vaadittiin sitte tietysti tai siinä vaadittiin se et siinä oli tota aikasempi asiakkuus heillä.” H5

”Tämä on niitä Krisin perusasioita, mitä ei tänäpäivänä todennäköisesti oikein käytetä.” H3

”Et sit tulis mentyä ja pääsis tosta kaikkien houkutusten läpi niinku sinne junnalle saakka esimerkiks tai bussille. Et ihan semmmosta hyvin matalan kynnyksen semmmosta tukitoimintaa.” H5

Haastatteluissa korostui heti vapautumisen jälkeisen tuen tärkeys. Eräs haastateltava toivoi, että vertaistuki olisi käytettävissä jo vapauden valmistelussa. Hän toi esille tarpeen vapautumiseen liittyen, että yhdistykseen voisi soittaa ja niin sanotusti varata matalalla kynnyksellä vertaistyöntekijän portille vastaan. Tämä olisi hänen mielestään tärkeää, sillä vapautumisen jälkeiset ensimmäiset päivät ja asiat ovat merkittäviä.

6.4 Vertaistukitoiminta rikolliseksi leimautumisen näkökulmasta

Yksi opinnäytetyön teemoistamme on KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistukitoiminnan vaikutukset asiakkaiden rikolliseksi leimautumiseen. Kysyimme KRIS Etelä-Suomi ry:n asiakkailta, ovatko he kokeneet jonkinlaista leimautumista rikollisen historian vuoksi sekä ovatko he kokeneet leimautumista vankien ja rikostaustaisten toimintaan osallistumisesta. Kysyimme haastateltavilta myös KRIS Etelä-Suomi ry:n ja sen tarjoaman vertaistuen merkityksestä rikollisesta leimasta aiheutuneiden tuntemusten ja kokemusten läpikäymisessä sekä yhdistyksen käytännöis-

tä leimautumisen ehkäisemiseksi. KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan tuntevia ammattilaisia haastattelimme samasta teemasta koskien heidän rikostaustaisia asiakkaitaan.

Asiakastaustaisista haastateltavista kolme oli kokenut leimautumista rikollisen historian vuoksi. Yksi haastateltavista asiakastaustaisista ei ollut kokenut leimautumista lainkaan ja yksi ei juurikaan ollut kokenut leimautumista. KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan tuntevista ammattilaisista molemmat kokivat asiakkaidensa leimautuneen rikollisen historiansa vuoksi. Asiakastaustaiset haastateltavat olivat kokeneet leimautumista ihmisten asenteissa, sosiaalisen verkoston muutoksena ja terveydenhoitoalan palveluissa. Lisäksi yksi asiakastaustaista haastateltavista koki pelkoa, että läheinen leimautuisi haastateltavan rikostaustan vuoksi. Erään haastateltavan näkemyksen mukaan ihminen usein itsekin leimaa itsensä ja kokemusta omasta identiteetistä voidaan pyrkiä muuttamaan esimerkiksi kouluttautumalla. Hän halusi lisätä omaa ammatillisuuttaan vertaisena opiskelemalla. Toinen yhdistyksen toiminnan tuntevista ammattilaisista oli sitä mieltä, että leimautumisen kokeminen rikollisen historian vuoksi on yksilöllistä.

”Haluu sitä ammatillisuutta niinku siihen vertaistyöhön ja niinku halua pois tavallaan siitä, et on vaan niinku entinen käyttäjä ja entinen rikollinen.” H7

”Toinen on hyväksyy sen, että joku sanoo sitä vanhaks linnaruunaks tai kuka sanoo mikskäkin nii, mutta sitten on semmosia et ne on hyväksyny, että heitä joku nimittää rikolliseks, mutta sehän ei oo oikeudenmukasta.” H3

Kysyttäessä asiakastaustaisilta haastateltavilta kokemusta leimautumisesta vankien ja rikostaustaisten toimintaan osallistumisesta, ei kukaan heistä ollut kokenut leimautumista. Yksi haastateltavista vastasi kysymykseen kuitenkin hieman epäröiden ja toi esiin pohtineensa ihmisten suhtautumista. Yksi haastateltava oli pelännyt leimautumista. KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan tuntevan ammattilaisen haastattelusta nousi myös esiin ajatuksia vankien ja rikostaustaisten toimintaan osallistumisesta.

”Mut sitte siin on se kääntöpuoli et jotkut jotka pyrkii eroon, eroon totaa rikollisuudesta niin eivät sit oikeen luota taas Kris..Krisiin koska eivät halua olla niin sanotusti kenenkää venkuloittenkaa enää tekemisissä.” H5

”Ei oikein sillai. En mä tiiä. (...) kyllä mä aluks vähän aattelin, että miten ihmiset niinku suhtautuu.” H2

Kysyttäessä haastateltavilta KRIS Etelä-Suomi ry:n tarjoaman vertaistuen merkityksestä rikollisesta leimasta aiheutuneiden tuntemusten ja kokemusten läpikäymisessä, toivat he esiin

vertaistuen hyötyjä. KRIS Etelä-Suomi ry:n tarjoama vertaistuki oli helpottanut asioiden käsittelyä ja vertaistuen avulla oli saatu kokemus ymmärretyksi tulemisesta. Yhdistys koettiin turvallisena paikkana keskustella avoimesti ja tulla hyväksytyksi sellaisena kuin on. Lisäksi helpottavana koettiin se, että ei tarvinnut olla ajatusten kanssa yksin. Vertaisten kanssa käytetty sama kieli ja samankaltaiset kokemukset sekä hyvä yhteishenki nähtiin merkittävänä.

”Autto sillä tavalla, että ei niinku ainakaa yksin oo periaatteessa niitten ajatustensa kanssa ja että sit ku pääs tekee tämmösii ihan normaaleja juttuja.”
H4

”Tosi paljon sillai, että täällä just on saanu niitä niinku purnata ja ja sillai avata.” H2

Kysyimme haastateltavilta KRIS Etelä-Suomi ry:n käytännöistä rikolliseksi leimautumisen ehkäisemiseksi. Esiin tuli, että KRIS:n arvojen sekä päihteettömän ja rikoksettoman elämäntavan noudattaminen ehkäisee rikolliseksi leimautumista. Eräs haastateltava koki saaneen helpotusta rikolliseksi leimautumiseen oman tarinan kertomisesta muille muun muassa osallistumalla KRIS Etelä-Suomi ry:n pitämiin infotilaisuuksiin. Eräs haastateltavista pohti, voivatko yhdistyksen asiakkaaksi pääsyn kriteerit tietyllä tavalla olla leimaavia:

”Tääl ei tietenkään voi silleen leimata ketään et kaikki on entisiä, mutta niinku sittehän täällä ollaan hyvin tiukkoja sen kanssa, että tänne ei tuu ihmiset, jotka edelleen on rikollisuudessa mukana, että en sitte osaa sanoa onko se leimaamista.” H7

Osalle haastateltavista rikolliseksi leimautumisen ehkäiseminen ei ollut korostunut yhdistyksen toiminnassa. Toisaalta kaikki haastateltavat eivät olleet kokeneet rikolliseksi leimautumista. Eräs haastateltavista koki oman asioiden työstämisen olleen ratkaisevassa asemassa rikollisesta leimasta aiheutuneiden tuntemusten ja kokemusten läpikäymisessä.

6.5 KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa tehtävä yhteistyö

Kysyimme haastateltavien kokemuksia KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Kokemusta yhteistyöstä kysyimme yhdistyksen kanssa yhteistyötä tehneiltä ammattilaisilta ja myös asiakastaustaisilta haastateltavilta kysyimme yleisesti heidän näkemyksiään yhteistyön sujumisesta. Haastateltavat olivat kokeneet KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa tehtävän yhteistyön pääasiassa hyvänä. Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että yhdistyksen ja muiden tahojen välinen yhteistyö toimii hyvin. Yhdellä haastateltavalla ei ollut täysin varmaa tietoa yhteistyön sujuvuudesta sillä hetkellä, mutta aiemmasta yhteistyöstä hän oli tyytyväinen. Yksi

haastateltavista toi esille yhteistyön parantuneen aiempaan verrattuna. Eräs haastateltavista koki, että yhteistyössä ei ole ollut vaikeuksia. Asiakastaustainen haastateltava toi ilmi, että hänen kohdallaan yhteistyötä oli tehty onnistuneesti asumiseen liittyen.

”No hyvin hyvänä on ollu silleen, et ainaki mitä mä oon ite tehny yhteistyötä suurimman osan tahon kaa nii on ollu hyvää.” H1

Haastatteluista nousi esiin, että KRIS Etelä-Suomi ry:llä otetaan aina ihmiset hyvin vastaan ja heidät huomioidaan. Tarvittaessa ihmisiä kuunnellaan ja autetaan yksilöllisten tarpeiden mukaan. KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa yhteistyötä tehnyt ammattilainen kertoi yhdistyksen käyneen pitämässä infotilaisuuksia, mutta sillä hetkellä hän ei tiennyt, onko yhdistyksellä mitään toimintoja tai järjestäkö KRIS Etelä-Suomi ry vertaistukea.

”Lähinnä on voinu vaan sanoo, että kun meette (...) siitä ohi niin käykää katomassa onko siellä joku tyyppisesti.” H5

Haastattelemamme KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa yhteistyötä tehnyt ammattilainen korosti päihdeettömän vapaa-ajan toiminnan tarvetta ja toi esiin toiveitaan yhteistyöltä tulevaisuudessa. Usean haastateltavan taholta toivottiin tulevaisuudelta tällä hetkellä puuttuvaa vankityötä. Haastateltava toivoi selkeyttä, reiluuutta ja avoimuutta yhdistyksen toimintaan, jotta toimintaan voi myös viranomaisena luottaa. Haastateltavan mukaan tämä lisäisi yhdistyksen ammatillisuutta. Haastateltavamme antoi tästä esimerkiksi toimintaraportin. Toimintaraportissa hänen mukaansa voisi tuoda esille missä mennään, mitä tarjotaan, miten monelle ja mitä on tehty. Lisäksi haastateltava toivoi suoraa yhteydenpitoa yhteistyökumppaneihin, jonka myötä voisi saada ajankohtaista tietoa toiminnasta. Toinenkin haastateltava toi esiin tiedon vähäisyyden sen hetkisestä toiminnasta.

”Nii no mä en nyt ihan täysin oo niinku tällä hetkellä kartalla, et miten se homma siel niinku toimii.” H4

”Jos on vähänkin jotain semmosta, että ei ei oikeen tiä, mitä mitä, missä mennään niin sit aina virnomasena joutuu tietysti miettimään sen oman vastuunsa.” H5

Osa haastateltavista toi esille erilaisia ajatuksia KRIS Etelä-Suomi ry:n toimintaan osallistuvasta asiakasryhmästä. Päihdeettömyyteen ja rikoksettomuuteen sekä muihin yhdistyksen arvoihin sitoutuminen ja näiden asioiden rikkomiseen herkästi puuttuminen nostettiin esille. Asiakkuutta pohdittiin myös seuraavasti:

”Siit on vähän ehkä muodostunut semmonen ehkä vähän turhan sisäänpäin lämpiävä porukka johon johon jollain määrittelemättömillä kriteereillä jotkut pääsee mukaan ja jotkut ei.” H5

”Siellä aika paljo vaan nyt sit käy semmosia, jotka on niinku vanhoja tuttuja ja sillon tällöin joku ihminen sinne niinku kahville, että että totta kai seki emmä tiä vaatiiko se sitte pitäiskö sitä kehittää.” H4

Haastattelujen perusteella toiminnan avoimuus niin toimintakeskuksen arkeen kuin asiakkuuteenkin liittyen on tärkeää. Yhdistyksen toiminnassa yhdenmukaiset säännöt ja käytännöt sekä reiluus ja selkeys lisäävät toiminnan luotettavuutta.

6.6 Näkökulmia KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan kehittämiseen

Haastatteluista tuli ilmi, että yhdistyksen toiminnalta toivotaan tulevaisuudessa monipuolisuutta. Haastattelujen perusteella kiinnostusta olisi laajempaan toimintaan. Toiminnaksi mainittiin naisvankityö, lapsiperheille suunnattu toiminta, vankilaryhmä sekä monipuolisempi harrastustoiminta. Harrastusten pariin toivottiin mahdollista vertaistukihenkilön osallistumista, sillä kaikki eivät välttämättä halua osallistua ryhmätoimintoihin. Näin vertaistukihenkilön tarjoamaa tukea saataisiin myös heille, jotka eivät pidä ryhmätoimintoihin osallistumisesta. Haastatteluista ilmeni, että sillä hetkellä yhdistyksellä ei varsinaisesti ollut nuorille suunnattua toimintaa.

”Mun mielestä ois hienoo, jos sinne niinku sais joka päivälle jotain muutaki ku sitä pullan syömistä.” H4

”Naisvangit tuntuu aina olevan se niinku se niinku vieminen ryhmä, ketä autetaan tai mihin päin katsotaan nii harmi, että täälläkin on nytte, että ku ei oo varaa siihen naisvankityöhön nii siit on luovuttu.” H2

Kysyttäessä haastateltavilta heidän tutustumisestaan KRIS:n verkkosivuihin, viisi haastateltavista kertoi tutustuneensa niihin. Yksi haastateltavista kertoi tutustuneen verkkosivuihin huonosti ja yksi ei ollut tutustunut verkkosivuihin lainkaan. Verkkosivuilta oli etsitty yhteystietoja, yhdistyksen yleiskuvaa ja perustietoja. Haastatteluista tuli esiin, että verkkosivuihin kaivataan uudistusta ja näyttävyttä.

”Kyllä sieltä saa niinku ne pääkohdat ja sillee sitä niinku yleiskuvaa selville, mutta ne nyt ehkä sillai uudistamista vailla.” H2

Eräs haastateltavista toivoi yhdistyksen toiminnalta enemmän jatkuvuutta riippumatta mahdollisista retkahduksista tai uusista vankeustuomioista. Osa haastateltavista koki haasteelliseksi yhdistyksen toimintaan sitouttamisen. Sitoutuminen nähtiin haasteellisena niin erilaisissa harrastustoiminnoissa kuin koko yhdistyksen toiminaan osallistumisessa. Kehittämisehdotuksissa haastateltavat ymmärsivät ottaa huomioon yhdistyksen rajatun budjetin. Osa toivoista toiminnoista vaatisi lisää rahaa, eivätkä tästä syystä sillä hetkellä olleet toteutettavissa.

”Jos jotain sais kehitettyä niin sitä, et ku lähetää jonneki vaikka retkelle tai kun jotain suunnitellaan, et sais ihmiset enemmän niinku sit sitoutuu.” H1

”Nää jo vapautuneet ja monetkin erkanee sitte vähitellen koko touhusta, et ne pysyis tässä mukana ja muistas sen, että minkä takii he on tänään tässä.” H3

Haastateltavat antoivat kehittämisehdotuksena, että KRIS Etelä-Suomi ry voisi lisätä näkyvyyttä ja toiminnasta tiedottamista. Eräs haastateltava uskoi toiminnan perustuvan vetovoimaan. Useissa haastatteluissa tuotiin esille, että yhdistyksen olisi hyödyllistä laajentaa toiminnasta tiedottamista sosiaalisen median sekä jalkautuvan tiedottamisen kautta. Erään haastateltavan mukaan tiedottamisessa voisi käyttää tukena esitteitä. Lisäksi haastateltavat ehdottivat, että KRIS Etelä-Suomi ry voisi käydä pitämässä infotilaisuuksia aktiivisemmin esimerkiksi vankiloissa, sosiaali- ja terveysalan palveluissa sekä kouluissa. Haastateltavien mukaan informaatio voitaisiin suunnata rikos- ja päihdetaustaisille, syrjäytyneille tai syrjäytymisvaarassa oleville sekä sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille. Yksi haastateltava toivoi, että yhdistys vierailisi enemmän myös muualla esimerkiksi muissa KRIS:n jäsenyhdistyksissä.

7 Johtopäätökset

Johtopäätös-luvussa tarkastelemme opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiä: ”Miten KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnat ja tukimuodot on koettu päihdeettömän ja rikoksettoman elämän tukemisessa?” ja ”Miten KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistukihenkilötoiminta on vaikuttanut asiakkaiden rikolliseksi leimautumiseen?” sekä ”Miten KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa tehtävä yhteistyö on koettu?”. Käsittelemme opinnäytetyöstämme esiinnoitettuja keskeisiä tuloksia reflektoiden niitä teoreettiseen viitekehykseen. Teoreettisessa viitekehyksessä käsitteenä on desistanssi, stigma, vertaistyö ja kokemusasiantuntijatoiminta, minkä lisäksi käsittelemme Good lives model -ajattelua. Opinnäytetyöstämme koottujen tulosten perusteella KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnalla on koettu olevan merkitystä päihdeettömän ja rikoksettoman elämäntavan tukemisessa.

7.1 KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminta tukemassa rikollisesta elämäntavasta irrottautumista

Opinnäytetyöstämme saatujen tulosten perusteella KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnalla on positiivisia vaikutuksia desistanssiprosessiin. Desistanssilla tarkoitetaan rikollisuudesta irrottautumista eli prosessia, jossa rikoksentekijä lopettaa rikoksien tekemisen. Viikki-Ripatti kuvaillee artikkelissaan desistanssiprosessin tarkastelevan ihmistä aktiivisena toimijana, joka vaikuttaa tietoisesti omaan toimintaansa ja ajatteluunsa onnistuakseen prosessissa. (Viikki-Ripatti 2001, 199-200.) Tuloksienne perusteella KRIS Etelä-Suomi ry:n toimintaan osallistuminen tukee rikoksettomuutta ja päihteettömyyttä osana yksilön omaa motivaatiota muutokseen. Tuloksienne mukaan yhdistyksen toimintaan osallistuminen tukee rikoksetonta ja päihteetöntä elämäntapaa antamalla päivärytmin sekä sisältöä elämään turvallisessa ilmapiirissä. Tulokset osoittavat, että KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistuellalla on myönteinen vaikutus desistanssiprosessin tukemisessa.

Rikollisuudesta irrottautuminen voi tapahtua joko äkillisesti tai prosessinomaisena jaksena. Rikollisuudesta irrottautumiseen vaikuttavat ihmisen elämän yksilölliset että sosiaaliset muutokset esimerkiksi muutokset aviosuhteessa tai työpaikan suhteen. (Viikki-Ripatti, 200.) Opinnäytetyömme tulosten perusteella KRIS Etelä-Suomi ry on tarjonnut rikoksettoman ja päihteettömän elämän tueksi konkreettisia asioita. Yhdistys on auttanut asiakkaitaan asunnon hankkimisessa, työhön ja opiskeluun liittyvissä asioissa, taloudellisen tilanteen selvittelyssä sekä mahdollistanut harrastustoiminnan. Opinnäytetyön mukaan on tärkeää saada niin sanottuja normaaleja kokemuksia pyrkiessä eroon rikoksista. Tulosten perusteella osallisuus on tärkeä osa rikollisuudesta irrottautumista ja KRIS Etelä-Suomi on toiminut yhteisönä, jossa kokemus osallisuudesta on ollut läsnä. Osallisuutta voidaan kokea jossakin yhteisössä kuten järjestötoiminnassa osallisena olemisesta. Yhteisöissä osallisuus tulee esiin jäsenten arvostuksena, tasavertaisuutena, luottamuksena sekä mahdollisuutena vaikuttaa yhteisön asioihin. Osallisuuden kokeminen ja sosiaaliset verkostot toimivat suojaavina tekijöinä ja näin edistävät rikoksetonta ja päihteetöntä elämäntapaa. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Päihdeongelmasta kuntoutumiseen liittyy omat haasteensa niin vankilassa kuin sieltä vapautuessa. Päihdeongelmasta ei pääse eroon pelkästään lopettamalla päihteenkäytön. Muutokset koskettavat koko elämää, sillä on löydettävä uudenlainen elämäntapa, suhtautuminen erilaisiin asioihin sekä vastuunottaminen itsestään ja valinnoistaan. (Granfelt 2007, 138.) Tulostemme mukaan KRIS Etelä-Suomi ry:n asiakkaat olivat saaneet yhdistykseltä apua raitistumiseen. Raitistuminen oli lisännyt asiakkaiden elämänhallintaa ja tuonut muita myönteisiä asioita heidän elämäänsä kuten edistymistä koulu- ja työasioissa. Yhdistyksen toiminta tukee ja kannustaa asiakkaitaan arjen eri asioiden hoitamisessa, mikä edistää elämänhallinnan tasa-painottumista.

Järjestötyöhön osallistuneilla ihmisillä on huomattu sosiaalisen ympäristön arvojen vaikutusta, jolloin heidän elämäntavassaan on tullut esille suuria positiivisia vaikutuksia. Ihmisellä voi olla tarve tulla sosiaalisesti hyväksytyksi ja kuulua johonkin ryhmään. Vankeinhoidon piirissä KRIS:n toiminta on hyvä esimerkki positiivisten arvojen noudattamisesta. (Laine 2014, 294-295.) Tuloksienne mukaan KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan kautta asiakkaat ovat löytäneet uuden päihteettömän ja rikoksettoman sosiaalisen verkoston, joka elää samojen periaatteiden mukaisesti ja tukee desistanssiprosessia. KRIS:n arvojen noudattaminen koettiin myös tukevan rikoksetonta sekä päihteetöntä elämäntapaa ja samoja arvoja noudattavien henkilöiden seura helpotti rikollisuudesta irrottautumista. Good lives model -ajattelussa tavoitteena on lisätä yksilön mahdollisuuksia rakentaa ja elää mielekästä elämää ilman rikoksia. Ajattelun perusteella hyvään elämään kuuluu yksilölliset kiinnostukset ja arvot. (Ward & Maruna 2007 107-111; McNeil 2009, 23-29.)

Vertaisella tieto tai osaaminen perustuu yksilöllisiin elämäkokemuksiin. Vertaistukiajattelussa henkilöitä yhdistää jokin samankaltainen tilanne. Samankaltaisia asioita kokeneet voivat peilata omia kokemuksiaan ja tuoda esiin erilaisia näkökulmia. (Pennanen 2007, 30-31.) Tuloksienne perusteella KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistukihenkilöiden kuntoutumistarinoiden näkeminen koettiin tärkeänä esimerkkinä rikollisuudesta ja päihteistä irrottautumisessa. Vertaistukihenkilöiden kuntoutumistarinoiden näkeminen oli merkittävää, sillä se loi muutoksen mahdollisuudesta konkreettisen esimerkin. Haastatteluissa kävi ilmi, että muutos rikoksettomaan ja päihteettömään elämään oli parantanut vertaistukihenkilöiden elämänlaatua.

Vertaistuella ei voi korvata ammattilaisten apua, vaan ne voivat täydentää toisiaan (Pennanen 2007, 30). Tulosten perusteella vertaistuki koettiin merkittävämpänä kuin ammattilaisten tarjoama tuki, mutta osa haastateltavista oli hyötynyt myös ammattilaisen tuesta. KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistuen teki ainutlaatuiseksi ymmärrys ja kyky asettua asiakkaiden asemaan. Yhteiset kokemukset auttavat ymmärtämään, että ei ole tilanteessa yksin ja synnyttämään yhteisöllisyyden tunnetta. Vertaistuki-ryhmän tulee olla luonteeltaan turvallinen ja kannustava. (Pennanen 2007, 30-31.) Tulosten mukaan KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistukiryhmissä voitiin keskustella avoimesti myös rikos- ja päihdemyönteisistä ajatuksista, joihin saatiin vertaistukea helpottamaan oikeiden valintojen tekemistä.

Vapautuessa on tärkeää tukea virastoasiointia ja arjenhallinnan taitoja sekä muuta elämäntapaa. Elämässä on hyvä olla sisältöä, joka ylläpitää sosiaalista verkostoa ja rikoksetonta elämäntapaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö & Oikeusministeriö 2006, 22.) Opinnäytetyöprosessin aikana KRIS Etelä-Suomi ry:llä ja Rikosseuraamuslaitoksella ei ole ollut yhteistyötä, minkä vuoksi yhdistyksen vertaistuesta ei ole ollut hyötyä vankilassa. Yhteiskuntaan integroituminen vankilassa olon jälkeen voidaan kokea erityisen haastavaksi verrattuna paluuseen rikosentekijöiden ja rikostaustan hyväksyvän tuttavapiirin pariin (Mäki 2017, 19). Yhteistyön

puute koettiin ongelmallisena, sillä vankityö on ollut yksi yhdistyksen perustamisen lähtökohdista. Tulokset osoittavat, että rikoksettoman ja päihteettömän elämäntavan tukeminen vankeudessa ei ole toteutunut yhteistyön puutteesta johtuen. KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminta rikoksettoman ja päihteettömän elämän tukemisessa ennen yhteistyön katkeamista Rikosseuraamuslaitoksen kanssa oli koettu myönteisenä.

Tutkimustuloksemme viittaavat siihen, että päihteidenkäytöllä ja rikollisuudella voi olla yhteyttä ja esimerkiksi rikollinen käyttäytyminen voi loppua päihteidenkäytön lopettamisen myötä. Opinnäytetyömme tulokset osoittavat, että KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnalla on kokonaisvaltaisesti tarkasteltuna positiivinen vaikutus asiakkaiden elämässä ja rikoksettomassa sekä päihteettömässä elämäntavassa tukemisessa.

7.2 KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminta leimautumisen kokemuksissa

Opinnäytetyöstämme saadut tulokset osoittavat, että rikostaustaiset kokevat toisinaan leimautumista. Leimatuksi tuleminen on hyvin voimakas ja yksilöön vaikuttava kokemus. Rikoksentekijä joutuu kohtaamaan itsensä ja muiden reaktioiden lisäksi myös mahdollisen julkisen tuomitsevuuden. (Rissanen 2012, 17.) Tulostemme perusteella KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnassa mukana olevista rikostaustaisista asiakkaista osa on kokenut leimautumista rikollisen historiansa vuoksi, mutta kaikki eivät ole leimautumista kokeneet. Itsensä leimautumisen lisäksi voidaan pelätä myös omien läheisten leimautumista henkilön oman rikollisen historian vuoksi. Opinnäytetyömme tulokset osoittavat, että leimautumisen kokeminen on yksilöllinen kokemus ja ihminen voi myös itse leimata itseään.

Leimattu henkilö voi omaksua ulkopuolelta hänelle asetetun roolin ja leimaaminen voi lisätä samankaltaiseen seuraan hakeutumista (Rissanen 2012, 17). Saamiemme tulosten mukaan haastattelemamme KRIS Etelä-Suomi ry:n asiakkaat eivät olleet kokeneet leimautumista vankeiden ja rikostaustaisten toimintaan osallistumisesta. Pientä pelkoa leimautumisesta toimintaan osallistumisen vuoksi oli kuitenkin koettu. Tulostemme mukaan on mahdollista, että kaikki ihmiset eivät halua osallistua rikostaustaisten toimintaan, sillä he eivät halua hakeutua enää rikostaustaisten seuraan.

Identiteettiä luodaan sosiaalisessa kanssakäymisessä. Esimerkiksi päihteidenkäyttäjien ja vankeiden osallisuuden voidaan kokea esiintyvän muualla kuin niin sanotuissa annetuissa rakenteissa, joten osallisuuden kokemisen paikat liittävät yhteisön jäsenet tiiviisti yhteen. Tällaisille ryhmille syntyy usein oma alakulttuuri, ryhmäidentiteetti ja sille ominainen puhetapa. (Särkelä 2009, 66-68.) Tutkimuksemme mukaan KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistuesta on hyötyä rikollisesta leimausta aiheutuneiden tuntemusten ja kokemusten läpikäymisessä. Vertaistuesta koettiin olevan hyötyä ajatusten jakamisessa ja samankaltaisten kokemusten läpikäymisessä.

Desistanssiprosessissa olennaista on, että henkilö saa onnistumisen kokemuksia ja sitä kautta kehittää positiivista minäkuvausta sekä identiteettiä (Mäki 2017, 22). Opinnäytetyömme tulokset osoittavat, että KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan arvomaailman noudattaminen ehkäisee rikolliseksi leimautumista. Päihteettömän ja rikoksettoman elämäntavan noudattaminen on tässä avainasemassa. Avoin keskustelu ja oman tarinan jakaminen koettiin helpottavan rikolliseksi leimautumisen kokemista. Tutkimuksemme mukaan osalle haastateltavista KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnassa ei ole korostunut rikolliseksi leimautumisen ehkäiseminen.

KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminta on auttanut asiakkaita uudelleenlaisen identiteetin rakentumisessa. Tähän vaikuttaa useat tekijät kuten vanhemmaksi tuleminen, harrastus, työ tai opiskelu. Vangin identiteetin aiemmin omaksunut henkilö oli kokenut uuden identiteettinsä olevan esimerkiksi äiti tai opiskelija ja näin aiempi identiteetti oli jäänyt taka-alalle. Uuden identiteetin sisäistäminen rikoksentehtäjän identiteetin sijaan on rikollisuudesta irrottautuessa tärkeää. Identiteetin muuttuessa aikaisempi identiteetti ei häviä, vaan toimii perustana uudelleenlaiselle identiteetille jäämällä osaksi elämäntarinaa. Ihminen voi omaksua uuden ja erilaisen arvomaailman sekä todellisuus voi vahvistaa ihmisellä jo olemassa olevaa identiteettiä. (Lahtela 2015, 10, 16.) Opinnäytetyömme tulokset osoittavat, että KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminta on vaikuttanut auttamalla luomaan uudelleenlaista rikoksetonta identiteettiä, jonka myötä rikollinen leima on vähentynyt.

7.3 KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa tehtävä yhteistyö

Sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämisestä on pääasiallisesti vastuussa kotikunta. Vankien syrjäytymistä ja uusintarikollisuutta pyritään ehkäisemään tavoitteellisen jälkihuollon kautta. Sosiaali- ja terveystalveluilla tuetaan vankien ja vankilasta vapautuvien yhteiskuntaan integroitumista. Hyvin organisoitu palveluprosessi edistää vapautuvien vankien yhteiskuntaan palaamista ja tukee heidän rikollisuudesta irtautumistaan. Kunnan palvelujärjestelmän ohella hyödynnetään muiden viranomaisten ja esimerkiksi yhdistysten palveluja kuten KRIS:n tarjoamia palveluja. (Sosiaali- ja terveysministeriö & Oikeusministeriö 2006, 34-36.) Opinnäytetyömme tulosten mukaan KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa tehtävä yhteistyö on ollut pääasiassa hyvää. Suurin osa haastateltavista kertoi yhdistyksen ja muiden tahojen välisen yhteistyön sujuneen hyvin, mutta osalla haastateltavista ei ollut varmaa tietoa yhteistyön sujuvuudesta haastatteluhetkellä. Yhteistyötä KRIS Etelä-Suomi ry:n ja muiden tahojen välillä oli tehty esimerkiksi asumiseen liittyvissä asioissa. Usealle haastateltavalla yhdistyksen tekemä yhteistyö näyttöytyi pääasiassa yhdistyksen vierailemisena muiden tahojen luona ja infotilaisuuksien pitämisenä.

Vankilasta vapautuessa tai muuten haastavassa elämäntilanteessa palveluntarve voi kohdistua asuntoon, toimeentuloon ja rikoksetonta elämäntapaa tukeviin palveluihin. Monella vapautuvalla vangilla saattaa olla tarve kunnan järjestämille tukiasumispalveluille ja vertaistukiryhmistä voi taas olla hyötyä päihdeongelmallisille. (Sosiaali- ja terveysministeriö & Oikeusministeriö 2006, 22.) Tuloksemme osoittavat, että KRIS Etelä-Suomi ry on luonteeltaan ihmiset hyvin vastaanottava ja huomioiva yhdistys, jossa tarvittaessa ihmisiä kuunnellaan ja autetaan heidän yksilöllisten tarpeiden mukaan.

8 Pohdinta

Pohdinta osiossa tarkastelemme opinnäytetyöprosessia, opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisyyttä sekä ammatillista kehittymistämme. Opinnäytetyöprosessi on kokonaisuudessaan ollut laaja ja se on myös ollut iso osa opintojemme kokonaisuutta. Oman opinnäytetyömme prosessin aloitimme jo vuoden 2016 lopussa ja pohdintaosiossa käsittelemme prosessin etenemistä ja onnistumista. Osion lopussa pohdimme opinnäytetyömme pohjalta esiin nousseita kehittämisehdotuksia ja opinnäytetyön hyödyllisyyttä.

8.1 Opinnäytetyöprosessi ja oman ammatillisen toiminnan reflektointi

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi oli haastava, mutta mielenkiintoinen. Opinnäytetyön tekeminen on vaatinut paljon aikaa ja panostusta. Opinnäytetyö ja sen aihepiirit ovat olleet kannattava valinta tulevaisuuden työelämää varten, sillä rikos- ja päihdetaustaisten problematiikka tulee olemaan läsnä tulevissa työhaasteissa. On ollut kiinnostavaa perehtyä tutkimuksen toteuttamiseen ja muihin tutkimuksessa huomioon otettaviin seikkoihin. Teoriatietoon paneutuminen on lisännyt teoreettista tietopohjaa, mikä on hyödyksi käytännön työtä toteuttaessa. Opinnäytetyö vaati kaikkineen enemmän aikaa ja työtä kuin olimme etukäteen ajatelleet, minkä vuoksi on hyvä, että aloitimme opinnäytetyön tekemisen hyvissä ajoin ennen suunniteltua valmistumista. Olemme pysyneet hyvin aikataulussa, joten olemme onnistuneet tekemään työn rauhassa ja huolellisesti. Opinnäytetyön lopputulokseen olemme tyytyväisiä.

Haasteena koimme kahden eri haastattelurungon suuntaamisen eri haastateltaville, sillä heidän taustansa eivät olleet täysin yksiselitteisiä ja taustalla saattoi olla sekä asiakkaan että työntekijän historia. Haastatteluistamme saama aineisto oli laaja ja laadukas, mutta sen työstäminen yhteneviksi tuloksiksi oli haasteellista myöskin johtuen kahdesta eriävästä haastattelurungosta. Olemme kuitenkin sitä mieltä, että yhdellä haastattelurungolla emme olisi saaneet niin monipuolista aineistoa opinnäytetyöhömmä. Opinnäytetyötä tehdessä haasteena koimme myös tulosten kirjoittamisen anonymisti, sillä haastattelut sisälsivät jonkin verran henkilökohtaisia tarinoita, joista haastateltavat olisi ollut mahdollista tunnistaa. Suoria laina-

uksia jouduimme tämän vuoksi pilkkomaan tunnistamattomaksi ja meidän täytyi ottaa tämä huomioon myös muissa tekstiosuuksissa.

Parityöskentely oli opinnäytetyön toteuttamistapana onnistunut. Parityöskentely helpotti opinnäytetyön aikataulussa pysymistä, sillä työmäärää voitiin jakaa. Pääasiassa olemme kuitenkin kirjoittaneet opinnäytetyön yhdessä koherenssin vaikutelman luomiseksi. Parityö on helpottanut opinnäytetyön prosessia, sillä olemme voineet reflektoida toistemme ajatuksia ja tarkastella opinnäytetyötä eri näkökulmista. Opinnäytetyöprosessin ollessa pitkä ja välillä raskaskin, on parin olemassaolo tuonut helpotusta toisinaan ilmenneeseen stressiin. Opinnäytetyön loppupuolella eräs haaste oli molempien täysipäiväisen työn sovittaminen yhteen opinnäytetyön aikataulujen kanssa.

Opinnäytetyömme ohjaaja on ollut kiitettävästi mukana koko prosessin ajan ja häneltä olemme saaneet hyviä vinkkejä opinnäytetyön toteuttamiseen käytännössä. Ohjaajamme on antanut kriittistä palautetta opinnäytetyöstä, mikä on kannustanut meitä tekemään paremman työn. Yhteistyö opinnäytetyön työelämän edustajamme KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa on ollut onnistunutta. Yhteisissä palaverissa olemme saaneet paljon hyviä ideoita ja ehdotuksia opinnäytetyöhön liittyen ja KRIS Etelä-Suomi ry on verkostoillaan auttanut meitä löytämään haastateltavia. Yhdistyksen puolelta meillä on ollut koko prosessin ajan tietyt yhteyshenkilöt, joiden kanssa olemme voineet jakaa väliaikatietoja opinnäytetyöstä. Haastateltavien tapaaminen heidän erilaisine taustoineen oli opettavaista ja arvokasta. Olemme kiitollisia, että haastateltavat ovat halunneet jakaa luottamuksellisesti oman tarinansa meidän kanssamme.

Ammatillisessa mielessä opinnäytetyöprosessi on ollut palkitseva. Opinnäytetyön tekeminen on antanut pientä esimakua projektityön tekemisestä. Opinnäytetyöprosessin ansiosta olemme päässeet haastateltavien kautta tutustumaan uusiin paikkoihin ja samalla olemme päässeet myös luomaan verkostoja tulevaa työelämää varten. Opinnäytetyö on ollut niin sanottu viimeinen silaus koulussa tapahtuvalle ammatilliselle kehitymiselle, sillä opinnäytetyö on laajassa kokonaisuudessaan sisältänyt eri osa-alueita koko koulutuksen ajalta. Opiskelijoina meillä on ollut opinnäytetyöprosessista täysi ja iso vastuu, sillä sen tekemisestä olemme olleet vastuussa me itse. Ammatillisesta kehitymisestä mainittakoon vielä teoreettisen tietopohjan kasvattaminen.

Opinnäytetyön aiheen valitsimme molempien kiinnostuksenkohteiden mukaan ja samalla hyödyttämään oman ammatillisen osaamisen kehittymistä. Vertaistyö ja kokemusasiantuntijatoiminta ovat nykypäivänä paljon hyödynnetty työskentelymalli sosiaali- ja terveysalalla. Tämän vuoksi oli hyvä saada tarkempaa tietoa vertaisuuden pohjalta työskentelyyn rikos- ja päihde- taustaisten kanssa. Ainakin itse uskomme ihmisen mahdollisuuteen muuttua, mitä oletetaan

rikosseuraamusalan sosionomilta ja haluamme myös viestittää tätä arvoa oman työmme kautta tulevaisuudessa.

8.2 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyötämme varten teimme seitsemän haastattelua, joista viisi suunnattiin nykyisille ja entisille KRIS Etelä-Suomi ry:n asiakkaille sekä KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistyöntekijöille. Loput kaksi haastatteluista teimme KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa yhteistyötä tehneelle ammattilaiselle ja KRIS Etelä-Suomi ry:n muulla tavalla tuntevalle ammattilaiselle. Monipuolisen näkökannan takaamiseksi halusimme kerätä tutkimusaineistoa henkilöiltä, jotka ovat yhdistyksen toiminnassa asiakkaina ja vertaistyöntekijöinä, entisiltä asiakkailta sekä henkilöiltä, jotka ovat tehneet yhteistyötä KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa.

Haastateltavat tahot valittiin opinnäytetyöhön, sillä KRIS Etelä-Suomi ry:n toimintaa tarkastellaan eri näkökulmista. Tämän vuoksi meillä täytyi olla jonkinlainen ennakkotieto haastateltavista, jotta haastattelujen tulokset ovat hyödyllisiä opinnäytetyötämme varten. Haastateltavista saadun ennakkotiedon ja taustan perusteella meille olisi voinut etukäteen syntyä jonkinlainen näkemys haastateltavista, mutta emme kuitenkaan antaneet ennalta saatujen tietojen vaikuttaa haastattelutilanteeseen tai ylipäätään taustan vaikuttaa opinnäytetyöhön.

Haastatteluiden kohdistuessa pääasiassa KRIS Etelä-Suomi ry:n toimintaan osallistuville tai aiemmin osallistuneille, oli luonnollista, että KRIS Etelä-Suomi ry:n henkilökunta ehdotti meille mahdollisia haastateltavia. Kaikki haastateltavat eivät kuitenkaan olleet yhdistyksen toimesta ehdotettuja ja muutenkin lopullisen valinnan haastateltavista saimme tehdä itse. Haastattelujen vapaaehtoisuutta tuki se, että KRIS Etelä-Suomi ry etukäteen selvitti haastateltavien motivaatiota ja mielenkiintoa osallistua tutkimukseen, jolloin he eivät kokeneet painetta vastata vieraille ihmisille. Haastattelu oli laaja ja piti sisällään melko henkilökohtaisiakin kysymyksiä, joten oli hyvä, että haastateltavat saivat rauhassa miettiä halukkuuttaan osallistua haastatteluun. Haastatteluiden toteuttamiseen haastateltavilla oli mahdollisuus sijoittua rauhalliseen ympäristöön, jossa ei ollut muita häiriötekijöitä, eikä haastatteluja varten oltu meidän toimesta rajattu aikaa. Haastattellessamme kiinnitimme huomiota, että emme johdattele haastateltavia tarkentavilla kysymyksillä, jotta tulos on totuudenmukainen.

Luotettavaksi opinnäytetyöksi aineistomme oli riittävä. Aineistossa toistui samoja näkemyksiä ja kokemuksia KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta. Opinnäytetyömme luotettavuudesta kertoo se, että viimeisissä haastatteluissa KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta ei tullut enää uudenlaisia seikkoja esille. Kaikilla haastateltavilla oli omat yksilölliset taustat ja kokemukset, jotka otimme tietysti huomioon, mutta kokemukset KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta olivat viimeisissä haastatteluissa samankaltaisia aiempiin haastatteluihin verrattuna. Tuloksia kirjoitetta-

essa vältimme tekemästä omia johtopäätöksiä haastattelujen pohjalta, mikäli haastateltavan sanoma jäi tulkinnaltaan hieman epäselväksi. Tällaisissa tilanteissa pyrimme tekemään suoran lainauksen, jolloin haastateltavan sanoma ei muutu.

Eettisyyden kannalta oli tärkeää, että koko opinnäytetyöprosessin ajan noudatimme anonymiteettisuoja, josta ilmoitimme myös haastateltaville. KRIS Etelä-Suomi ry on suhteellisen pieni yhteisö, jossa haastateltavien tunnistettavuus olisi mahdollista. Toisaalta meidän opinnäytetyöstämme oltiin yleisesti kiinnostuneita ja sen tekemisestä oltiin yhdistyksessä pääsääntöisesti tietoisia. Tämä saattoi vaikuttaa siihen, että osa haastateltavista oli valmis osallistumaan tutkimukseen omalla nimellään. Siitä huolimatta suojasimme kuitenkin kaikkien haastateltavien anonymiteetin. Toteutimme opinnäytetyön noudattaen hyvää tieteellistä käytäntöä. Onnistuimme mielestämme toteuttamaan opinnäytetyön kokonaisuudessaan luotettavuutta ja eettisyyttä kunnioittaen.

8.3 Kehittämisehdotukset ja tutkimuksen hyödyllisyys

Opinnäytetyömme tuloksiin pohjautuen olisi perusteltua, että KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminta pyrkisi edesauttamaan vankityön ja yhteistyön palautumista Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Opinnäytetyön tuloksista käy ilmi, että myös monet haastateltavista toivoivat yhteistyön toimivan taas tulevaisuudessa, sillä vankityö on ollut KRIS ry:n perusajatuksena yhdistyksen perustamisesta lähtien. KRIS Etelä-Suomi ry:n naisvankityö on haastattelujen perusteella ollut vähäisemmässä roolissa, joten sitä voisi kehittää tulevaisuudessa. Ymmärrämme, että yhteistyön palautumiseen vaikuttaa monet eri osa-alueet ja näkemykset.

KRIS Etelä-Suomi ry:n on hyvä kiinnittää huomiota toiminnan reiluuteen ja avoimuuteen, jotta toimintaan voi viranomaisena puhtaasti luottaa. Yhteistyötahoille voisi tehdä näkyväksi toiminnan raportoinnin, jotta yhdistyksen toimintavalmius selkiytyy muille tahoille. Toiminnalta toivottiin monipuolisemmin tietoa olemassa olevasta tarjonnasta ja tässä apuna voisi käyttää muun muassa esitteitä, jotka myös nousivat ehdotuksena esiin haastatteluista toiminnan kehittämiseksi.

Kehittämisehdotuksena on toiminnan monipuolistaminen ja mahdollinen joidenkin vanhojen toimintojen palauttaminen. Haastatteluiden perusteella olisi hyvä olla monipuolisempaa harrastustoimintaa sekä eri kohderyhmille kuten nuorille ja naisille suunnattua toimintaa, jota oli aikaisemmin ollut yhdistyksessä. Toiminnan monipuolistamisen haasteena on yhdistyksen rajallinen rahoitus ja asiakkaiden sitouttamien toimintaan. Haastatteluissa kävi myös ilmi, että rahoitukseen liittyvät haasteet vaikuttavat toiminnan määrään ja laajuuteen.

KRIS Etelä-Suomi ry:n laajempi toiminnasta tiedottaminen olisi tärkeää yhdistyksen näkyvyyden lisäämiseksi. Kaikki haastateltavat eivät olleet tutustuneet KRIS Etelä-Suomi ry:n verkkosivuihin tai sosiaaliseen mediaan. Olemassa olevaa verkkosivua ja näkyvyyttä sosiaalisessa mediassa voisi mahdollisesti lisätä. Opinnäytetyömme tulosten perusteella olisi hyvä lisätä yhdistyksen näkyvyyttä viranomaistahojen näkökulmasta esimerkiksi lisäämällä tutustumis- ja infotilaisuuksia. Osa haastateltavista toivoi KRIS Etelä-Suomi ry:n lisäävän kaduille jalkautuvaa informointia sekä käyntejä eri organisaatioihin.

Rikostaustaisille suunnatun toiminnan lisäksi KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminta voisi tähdätä tulevaisuudessa ennaltaehkäisevään työhön. Yhdistyksen toimintaa voisi hyödyntää syrjäytyemisvaarassa olevien nuorten tilanteissa kertomalla esimerkkejä rikos- ja päihdekierteessä olemisesta, jolloin ehkä voitaisiin vaikuttaa nuoren elämään varhaisemmassa vaiheessa. Tämä voisi olla osana laajempaa yhteistyötä, jota voisivat hyödyntää esimerkiksi koulut ja lastenkodit. Toiminnan kehittämisen laajentaminen tähän suuntaan vaatisi mahdollisesti rahoituksen lisäämistä. Toimme opinnäytetyömme tuloksissa esiin, että oman tarinan kertominen oli jopa vähentänyt leimautumisen kokemista. Oman tarinan avoin esiin tuominen voisi edesauttaa KRIS Etelä-Suomi ry:n asiakkaita.

Asiakkaiden ja ammattilaisten kokemuksia KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta ei ole tutkittu niin kokonaisvaltaisesti kuin tässä opinnäytetyössä teimme. Aiemmat tutkimukset KRIS Etelä-Suomi ry:stä ovat olleet tiettyyn yhdistyksen toimintamuotoon liittyviä. KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistukitoiminnan vaikuttavuutta päihdeettömän ja rikoksettoman elämäntavan tukemisessa ei ole aikaisemmin tutkittu. Opinnäytetyössämme käsitelimme myös KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistukihenkilötoiminnan merkitystä rikolliseksi leimautumisen kokemisessa. Lisäksi tarkas- telimme yhdistyksen yhteistyön toimivuutta.

Desistanssiprosessi ja rikollinen leimautuminen ovat monisyisiä haasteita, joita voitaisiin yhdistyksen kohdalla tutkia vielä syvällisemmin ja vertailla tuloksia niin muiden jäsenyhdistysten kuin laajemmalti toimivien vertaistukea tarjoavien kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. KRIS Etelä-Suomi ry:n toimintaa voisi tutkia laajemmin tulevaisuudessa ammattilaisten näkökulmasta, mikäli yhteistyö Rikosseuraamuslaitoksen kanssa palautuu. Tärkeäksi kokemamme jatkotutkimusehdotus on KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan arviointi uusintarikollisuuden kannalta. Tämä tutkimus voitaisiin toteuttaa seurantatutkimuksena, joka olisi pidempiaikainen ja antaisi tietoa toiminnan vaikuttavuudesta.

Opinnäytetyömme antaa merkittävää tietoa KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta ja vertaistuki- toiminnasta päihdeettömän ja rikoksettoman elämäntavan tukemisessa haastateltavien kokemuksiin perustuen. Opinnäytetyömme tulokset kuvaavat sitä, kuinka suuri merkitys yhdistyk- sen toiminnalla on ollut haastateltaville asiakkaille heidän itsensä sekä yhdistyksen kanssa

yhteistyötä tehneiden ammattilaisten näkökulmasta. Toivomme, että opinnäytetyömme auttaa KRIS Etelä-Suomi ry:tä toiminnan kehittämisessä löytämällä siihen uusia näkökulmia ja tapoja toteuttaa niitä. Lisäksi toivomme, että opinnäytetyömme tuo lisää tietoisuutta yhdistyksen toiminnasta.

Opinnäytetyömme vahvistaa KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan yhteiskunnallisen merkityksen, sillä toiminta on Suomessa ainutlaatuista antaen rikos- ja päihdetaustaisille mahdollisuuden uudentavalle elämäntavalle menneisyydestä huolimatta. Toiminnalla on merkitystä yhteiskunnallisen haasteen eli rikollisuuden vähentämisessä ja tämän näkyväksi tekeminen lisää ymmärrystä niin yleisellä tasolla kuin rikostaustaisten henkilöiden kanssa työskenteleville rikosseuraamusalalla.

Lähteet

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Frodlund, Å. 2003. KRIS. En kartläggning av föreningen Kriminellas Revansch i Samhället. Rapport. Stockholm: Edita Norstedts Tryckeri AB.

Granfelt, R. 2007. ”Oppisin elämään riippuvuuteni kanssa”. Tutkimus naisvankien päihdekuntoutuksesta Vanajan vankilassa. Rikosseuraamusvirasto. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Healy, D. 2010. The dynamics of desistance. Charting pathways through change. Devon: Willan publishing.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hyväri, S. 2001. Vallattomuudesta vastuuseen. Vankeinhoidon koulutuskeskus. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Jyväskylä: Juvenes Print. (toim. Makkonen, T.)

Karsikas, V. 2005. Selvinpäin olosta tulee hyvä fiilis. Päihdeongelmaisten vankien voimaantuminen. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2005. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Laine, M. 2014. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Helsinki: Tietosanoma.

Lavikkala, R. 2011. Rikollisuudesta irrottautuminen subjektiivisena kokemuksena. Teoksessa Lavikkala, R. (toim.) & Lindeborg, H. Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Saunamäki, A. 2015. Kurinpidosta päihdekuntoutukseen. Teoksessa Lindström, J. & Kumlander, K. (toim.) Kokemuksen politiikkaa. Ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden puheenvuoroja toipumisesta sekä päihdetyöstä. Laurea Julkaisut. Helsinki: Grano Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.

Viikki-Ripatti, S. 2011. Rikollisuudesta irrottautuminen subjektiivisena kokemuksena. Teoksessa Lavikkala, R. (toim.) & Lindeborg, H. Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ward, T. & Maruna, S. 2007. Rehabilitation. Beyond the risk paradigm. New York: Routledge.

Verkkajulkaisut

Bergman, E. 2011. Vapautumisen suunnittelu ja valmistelu. Viitattu 12.3.2017.
http://www.porttivapautteen.fi/tietoa/tietopankki/2483/vapautumisen_suunnittelu_ja_valmistelu

Falk, H., Kurki, M., Rissanen, P., Kankaanpää, S. & Sinkkonen, N. 2013. Kuntoutujasta toimijaksi -kokemus asiantuntijuudeksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy. Viitattu 17.2.2017.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110670/URN_ISBN_978-952-302-028-3.pdf?sequence=1

Hagelberg, J. 2011. Kategoriointi ja ryhmien väliset kontaktit työelämän tilanteissa: yhteisen sisäryhmäidentiteetin luomisen edellytyksiä ja siihen vaikuttaminen. Viitattu 16.9.2017.

<https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=9&cad=rja&uact=8&sqi=2&ved=0ahUKEwjX8fvxvabSAhUkb5oKHQFAAucQFghHMAg&url=https%3A%2F%2Fjagelbe.files.wordpress.com%2F2011%2F01%2Fkandidaatintutkielma.doc&usg=AFQjCNEjPI7rkuDccKs4f36IET5wRpgrVQ&bvm=bv.147448319,d.bGs>

Hietala, O. & Rissanen, P. 2015. Opas kokemusasiantuntijatoiminnasta. Kokemusasiantuntija -hoidon ja avun kohteesta omien kokemusten jakajaksi sekä palveluiden kehittäjäksi. Kuntoutussäätiö & Mielenterveyden keskusliitto. Viitattu 12.10.2017. <http://mtkl.fi/wp-content/uploads/2015/03/Kokemusasiantuntija-opas.pdf>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 24.9.2017. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Kokemuksen kuvaaminen. 2009. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 28.9.2017.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/ongelmanasettelu/kokemuksen-kuvaaminen>

Kokemus ja käsitys. 2017. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Viitattu 28.9.2017.

<https://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Kokemus-ja-kasitys>

KRIS ry. A. 2017. KRIS Etelä-Suomi ry. Viitattu 6.3.2017. <http://www.kris.fi/kris-etela-suomi/>

KRIS ry. B. 2017. Mikä KRIS on? Viitattu 6.3.2017. <http://www.kris.fi/mika-kris-on/>

KRIS ry. C. 2017. Historia. Viitattu 6.3.2017. <http://www.kris.fi/mika-kris-on/historia/>

KRIS ry. D. 2017. Avotyö. Viitattu 6.3.2017. <http://www.kris.fi/mika-kris-on/avotyö/>

KRIS ry. E. 2017. Vankilatyö. Viitattu 6.3.2017. <http://www.kris.fi/mika-kris-on/vankilatyö/>

KRIS ry. F. 2017. Nuorisotyö. Viitattu 6.3.2017. <http://www.kris.fi/mika-kris-on/nuorisotyö/>

Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot. Virsta. Viitattu 1.2.2017.

<https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/01/>

Lahtela, L. 2015. ”Se on vähä miten rehellinen pystyy oleen itelleen”. Rangaistusajan suunnitelman merkitys kokonaiskuntoutuksessa tarkasteltuna vangin näkökulmasta. Teologinen tiedekunta. Käytännöllisen teologian osasto. Viitattu 17.9.2017.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/157536/LahtelaLeilaProGradu.pdf?sequence=2>

Kempainen, M. 2014. Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla. Linderborg, L., Suonio, M. & Lassila, T. (toim.) Rikosseuraamusalan julkaisu 1/2014. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 11.10.2017. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/NdFcArAZr/RISE_1_2014_Sosiaalityo_ja_sosiaalinen_tuki_280214web_versio1.3.pdf

McNeill, F. 2009. Towards effective practice in offender supervision. SCCJR report No. 1/2009. Viitattu 16.9.2017. <http://strathprints.strath.ac.uk/27091/1/strathprints027091.pdf>.

Mäki, J. 2017. Leimattuja, lainsuojattomia ja tulevaisuuden rakentajia. Tarinoita rikosseuraamustaustaisten asunnottomuudesta ja asumisesta. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 9.5.2017. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/sHXtIjtbL/RISE_1_2017_Leimattuja_lainsuojattomia_ja_tulevaisuuden_rakentajia_WEB.pdf

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Osallisuus. Viitattu 16.9.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveys/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus#Mit%C3%A4%20tarkoitetaan?>

Pennanen, J. 2007. Vertaistuen vaikuttavuus. Vertaistuen vaikuttavuus Irti huumeista ry:n huumeiden käyttäjien läheisille tarkoitetuissa vertaistukiryhmissä. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Viitattu 14.2.2017. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12790/URN_NBN_fi_jyu-2007476.pdf?sequence=1

Sosiaali- ja terveysministeriö & Oikeusministeriö. 2006. Rikoksista rangaistujen tuen tarve - suositukset yhteistoiminnalle. Vankien jälkihuoltotyöryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:6. Viitattu 11.10.2017. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72835/Selv200606.pdf?sequence=1>

Rissanen, A. 2012. Nuorten vakavan väkivallan muutos ja teonpiirteet 2002-2010. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Viitattu 17.2.2017. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37441/Pro%20gradu_sosiologia_Rissanen.pdf?sequence=2

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 1.2.2017. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 1.2.2017. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 15.3.2017. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Särkelä, M. 2009. Miten huono-osainen voi olla osallinen? Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 16.9.2017. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/21271/URN_NBN_fi_jyu-200907071760.pdf

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupa KRIS Etelä-Suomi ry	54
Liite 2: Suostumuslomake	56
Liite 3: Kysymysrungot opinnäytetyölle ”Asiakkaiden ja ammattilaisten kokemuksia KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta”	57
Liite 4: Esimerkki luokittelusta	60

Liite 1: Tutkimuslupa KRIS Etelä-Suomi ry

Tutkimuslupahakemuksen tulee sisältää ainakin seuraavat seikat.
 Tarvittaessa voit antaa lisätietoja liitteessä

Nimi: KRIS Etelä-Suomi ry, Juha Seljänpera	
Tehtävä/virka-asema/oppiarvo: Toiminnanjohtaja	
Osoite: Kinaporinkatu 2 D, 00500 Helsinki	
Puhelinnumero: 044 975 3889	
Sähköposti: juha.seljar.pera@kris.fi	
Päiväys:	
Työn [tutkimuksen, opinnäytetyön, jatkotutkinnon] tekijä/t:	Sanni Sokura, Miia Teeriniemi
Koulutusohjelma/ korkeakoulu/ yliopisto:	Rikosseuraamusalan sosionomi
Toimipiste:	Tikkurila, Laurea ammattikorkeakoulu
[tutkimuksen, opinnäytetyön, jatkotutkinnon] Ohjaaja/ohjaajat:	[REDACTED]
Työn/tutkimuksen nimi:	Asiakkaiden ja ammattilaisten kokemuksia KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta
Tavoitteet/ tutkimusongelma:	Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, millä tavalla KRIS Etelä-Suomi ry voi kehittää toimintaansa asiakkaiden, vertaistyöntekijöiden ja sidosryhmien näkemysten perusteella. Opinnäytetyön avulla selvitetään, miten nykyiset ja entiset asiakkaat, KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistyöntekijät sekä yhdistyksen toiminnan tuntevat ammattilaiset ovat KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan ja siihen liittyvän yhteistyön kokeneet. Opinnäytetyössä tarkastellaan erityisesti sitä, miten eri tahot ovat kokeneet järjestön palvelut päihteettömän ja rikoksettoman elämäntavan tukemisessa.
Aineiston kerääminen:	Puolistrukturoidut teemahaastattelut KRIS Etelä-Suomi ry:n asiakkaille ja vertaistyöntekijöille (4-6 haastattelua). Haastateltavilta pyydetään suostumus haastatteluun, jonka ohessa selitetään opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus. Haastattelut nauhoitetaan ja nauhoitteet tuhoetaan asianmukaisella tavalla opinnäytetyön valmistuttua.

Aikataulu (noin kahden kuukauden tarkkuudella):	Haastattelut pyritään toteuttamaan toukokuun 2017 aikana.		
Liitteet (edellytetään: tutkimussuunnitelma, kyselylomake, teema-haastattelurunko jne.):	Toimitetaan sähköpostitse opinnäytetyösuunnitelman yhteydessä.		
Päätöksentekijä täyttää	Tutkimuslupa myönnetään	☒	Tutkimuslupaa ei myönnetä
	Perusteet <i>Tutkimussuunnitelma on asiallinen ja täyttää tutkimuseettiset edellytykset.</i>		
Päätöksentekijä nimi ja päivämäärä	<i>8.6.2017 Peder Pietikäinen Juhana Selkämä, Hankevast./Hallinto</i>		

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Liite 2: Suostumuslomake

Opinnäytetyö ”Asiakkaiden ja ammattilaisten kokemuksia KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta”

Suostun haastatteluun, jonka tarkoituksena selvittää, millä tavalla KRIS Etelä-Suomi ry voi kehittää toimintaansa asiakkaiden, vertaistyöntekijöiden ja sidosryhmien näkemysten perusteella. Opinnäytetyön avulla selvitetään, miten nykyiset ja entiset asiakkaat, KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistyöntekijät sekä yhdistyksen toiminnan tuntevat ammattilaiset ovat KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan ja siihen liittyvän yhteistyön kokeneet. Olen tietoinen opinnäytetyöstä, sen tarkoituksesta ja tavoitteista. Minulla on milloin tahansa mahdollisuus keskeyttää tutkimus syytä ilmoittamatta.

Tutkimukseen osallistuvan allekirjoitus

Päiväys

Jos Teille tulee jotain kysyttävää koskien opinnäytetyötä ja sen toteutusta, vastaamme mielellämme.

Sanni Sokura

Laurea-ammattikorkeakoulu

sanni.sokura@student.laurea.fi

Miia Teeriniemi

Laurea-ammattikorkeakoulu

mii.teeriniemi@student.laurea.fi

Ohjaava opettaja

Liite 3: Kysymysrungot opinnäytetyölle ”Asiakkaiden ja ammattilaisten kokemuksia KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta”

Asiakkaat/entiset asiakkaat/vertaistukihenkilöt

Taustatiedot:

Ikä, sukupuoli

Oletko tällä hetkellä KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnassa mukana?

Jos ei mukana, niin minkä vuoksi ei?

Kauan olet ollut (olitt) mukana KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnassa?

Toiminnan tunnettavuus:

Mistä tai keneltä sait tietoa KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta?

Minkälaista tietoa olet saanut KRIS Etelä-Suomi ry:stä?

Oletko tutustunut KRIS:n verkkosivuihin (www.kris.fi)? Jos olet, niin mitä mieltä niistä olet?

Kaipaisitko jotakin muuta viestintätapaa KRIS Etelä-Suomi ry:n toimintaan liittyen (esim. Twitter tai Instagram)?

Miten kehittäisit KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta tiedottamista?

Yhteistyö KRIS Etelä-Suomi ry:ssä:

Missä KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnoissa olet ollut mukana?

Jos kyllä, niin miten olet ne kokenut?

Miten olet kokenut yhteistyön KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa?

Vertaistuki:

Minkälaista tukea olet saanut KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistukijohdolta?

Mitä koet saaneesi KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistuesta vankilassa, vankilasta vapautuessa?

Miten KRIS Etelä-Suomi ry:n tarjoama vertaistuki mielestäsi eroaa ammattilaisen tarjoamasta tuesta?

Vertaistuki rikolliseksi leimautumisen kokemisessa:

Oletko kokenut jonkinlaista leimautumista rikollisen historiasi vuoksi?

Onko osallistumisesi vankien ja rikostaustaisten toimintaan koettu leimaavana muiden ihmisten näkökulmasta?

Mitä sinulle merkitsee KRIS Etelä-Suomi ry ja sen tarjoama vertaistuki rikollisesta leimasta aiheutuneiden tuntemusten ja kokemusten läpikäymisessä?

Miten KRIS Etelä-Suomi ry on tukenut osallisuuttasi yhteiskuntaan?

Onko KRIS Etelä-Suomi ry:llä jotakin hyviä käytäntöjä rikolliseksi leimautumisen ehkäisemiseksi?

Rikollisuudesta irrottautuminen:

Miten KRIS Etelä-Suomi ry on edesauttanut sinua luopumaan rikollisesta elämäntavasta?

Onko KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistukihenkilötoiminta tukenut sinua rikoksettomassa ja päiheteettömässä elämäntavassa? Jos on, niin miten? Jos ei, niin miksi ei?

Onko arkielämäsi muuttunut KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan myötä (esimerkiksi päihteiden käyttö, rikoksien tekeminen, sosiaaliset suhteet, asenteet)?

KRIS Etelä-Suomi ry:n toimintaan liittyvät kokemukset ja kehittämisehdotukset:

Miten olet kokenut KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan?

Miten kehittäisit KRIS Etelä-Suomi ry:n toimintaa?

Mitkä asiat toimivat mielestäsi hyvin = eivät vaadi kehittämistä?

Minkälaisia palveluja tai toimintoja KRIS Etelä-Suomi ry:llä on ollut, joista on luovuttu, mutta joihin kannattaisi mielestäsi palata?

Mitä koet saaneesi KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta?

Yhteistyötahot

Taustatiedot:

Sukupuoli, ammattinimeke/organisaatio

Millaista yhteistyötä olet tehnyt KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa?

Toiminnan tunnettavuus:

Mistä tai keneltä sait tietoa KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta?

Minkälaista tietoa olet saanut KRIS Etelä-Suomi ry:stä?

Oletko tutustunut KRIS:n verkkosivuihin (www.kris.fi)? Jos olet, niin mitä mieltä niistä olet?

Kaipaisitko jotakin muuta markkinointikanavaa KRIS Etelä-Suomi ry:n toimintaan liittyen (esim. Twitter tai Instagram)?

Miten kehittäisit KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta tiedottamista?

Yhteistyö KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa:

Miten olet kokenut yhteistyön?

Jos yhteistyötä ei tällä hetkellä ole, miksi ei?

Mitä toivoisit tulevaisuudessa yhteistyöltä?

Toivoisitko KRIS Etelä-Suomi ry:ltä tulevaisuudessa yhteisten asiakkaidenne tueksi työmuotoja tai palveluita, joita ei tällä hetkellä ole?

Mitä haluaisit tulevaisuudessa tehdä / Missä olla mukana KRIS Etelä-Suomi ry:ssä?

Vertaistuki:

Mitä koet asiakkaasi saaneen KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistuesta vankilassa, vankilasta vapautuessa?

Miten KRIS Etelä-Suomi ry:n tarjoama vertaistuki mielestäsi eroaa ammattilaisen antamasta tuesta?

Vertaistuki rikolliseksi leimautumisen kokemisessa:

Mitä merkitystä KRIS Etelä-Suomi ry:llä ja sen tarjoamalla vertaistuella on ollut asiakkaallesi rikollisesta leimasta aiheutuneiden tuntemusten ja kokemusten läpikäymisessä?

Onko asiakkaasi kokenut jonkinlaista leimautumista rikollisen historian vuoksi?

Mitä merkitystä KRIS Etelä-Suomi ry:n tarjoamalla vertaistuella on ollut asiakkaallesi rikollisesta leimasta aiheutuneiden tuntemusten läpikäymisessä?

Miten KRIS Etelä-Suomi ry on tukenut asiakkaanne osallisuutta yhteiskuntaan?

Onko KRIS Etelä-Suomi ry:llä jotakin hyviä käytäntöjä rikolliseksi leimautumisen ehkäisemiseksi?

Rikollisuudesta irrottautuminen:

Miten KRIS Etelä-Suomi ry on edesauttanut asiakastasi luopumaan rikollisesta elämäntavasta?

Onko KRIS Etelä-Suomi ry:n vertaistukihenkilötoiminta tukenut asiakkaasi rikoksettomassa ja päihteettömässä elämäntavassa? Jos on, niin miten? Jos ei, niin miksi ei?

Onko asiakkaasi arkielämäsi muuttunut KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan myötä (esimerkiksi päihteiden käyttö, rikoksien tekeminen, sosiaaliset suhteet, asenteet)?

Kokemus KRIS Etelä-Suomi ry:n toimintaan liittyvät kokemukset ja kehittämissuhteet:

Miten olet kokenut KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnan?

Onko sinulla ollut KRIS Etelä-Suomi ry:n kanssa yhteisiä asiakkaita?

Jos on, niin koetko, että asiakas on hyötynyt KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnasta ja vertaistuesta / Miten?

Miten kehittäisit KRIS Etelä-Suomi ry:n toimintaa?

Mitkä asiat toimivat mielestäsi hyvin = eivät vaadi kehittämistä?

Liite 4: Esimerkki luokittelusta

Haastateltava	Miten KRIS Etelä-Suomi ry:n toiminnot ja tukimuodot on koettu päihteettömän ja rikoksettoman elämän tukemisessa?	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
H1		"...täällä näkee niinku niitä muutostarinoita ja sen näkee et ihmisten elämä muuttuu nii ja sitte täällä niinku ihmiset monesti painii samojen asioiden kaa (...) tääl on niinku konkreettisii esim niinku silleen (..) on sama kieli..."	samankaltaiset kokemukset, sama kieli	positiivinen vaikutus, samankaltaisuus
H2		"...on ollu samanhenkistä sakkia (...) on niinku kokenu samaa et on samat taustat nii on jotenki niin helppo olla sit siinä ja keskustella..."	samanhenkisyys, samankaltaiset kokemukset	positiivinen vaikutus, samankaltaisuus
H3		"...ensimmäinenhän on se päihteettömyys. Ja sitten siinä tulee se rehellisyys. Ja yhteisvastuullisuus. Ja toveruus. Ne on ne neljä."	arvot	positiivinen vaikutus, arvomaailma
H4		"...koen et se oli tota niin turvallinen ilmapiiri (...) kaikilla oli niinku se halu päästä pois niinku siitä rikoksetto rikollisesta elämäntavasta ja (...) päihneiden käytöstä ja näin edelleen niin siinäki se vertaistuki just."	turvallinen ilmapiiri, oma motivaatio, vertaistuki	positiivinen vaikutus, tuen elementit
H5		"Päihteettömyyden tukemisessa, nimenomaan sen harrastustoiminnan kautta jaa sitten sen niinku positiivisen esimerkin	päihteettömyyden tukeminen, harrastustoiminta, positiivinen esimerkki	positiivinen vaikutus, tuen elementit, arjen sisältö

		kautta.”		
H6		”...oon saanu uusii näkökulmii (...) alkanu ymmärtää enemmän asioita eri kantilta et just sillee paremmalt kannalta...”	uusii näkökulmia, ajatusten muutos	positiivinen vaikutus, ajattelu-tapa
H7		”...ne keskustelut pistää ajattelemaan paljon niinku asioita ja sitä myöten sitte parantaaki toimintaansa ja muuttamaan niinku ajatus- ja käyttäytymismalleja.”	keskustelut, ajatus- ja käyttäytymismallien muutos	positiivinen vaikutus, ajattelu- ja käyttäytymistavat